

Pärnu maakonna koolivõrgu analüüs ja lähtekohad selle arendamiseks

Tiina Annus
Priit Laanoja
Kristel Vaher

2010

Sisukord

Saateks	3
Sissejuhatus.....	6
Pärnu maakond.....	7
1.1. Pärnu maakonna potentsiaal – sünid ja õpilaste arvu muutus.....	7
1.2. Õpiränne	9
1.3. Õpiränne gümnaasiumiastmes.....	12
1.4. Kas Pärnu on tõmbekeskus?	14
1.5. Mis muutuks, kui õpilased jääksid elukohajärgsesse kooli	15
1.6. Põhihariduse omandamise järgsed valikud	17
1.7. Õpetajate koormus.....	23
1.8. Õpetajate ja õpetaja ametikohtade arvud Pärnu maakonna üldhariduskoolides	26
2. Pärnumaa koolivõrgu prognoos.....	29
3. Koolivõrgu optimeerimise hindamine	37
4. Tegevuste järjekord koolivõrgu optimeerimise kavandamisel.....	39
Lisa 1. Gümnaasiumiikka jõudvate noorte arvu muutus maakonniti 2008-2023.....	42
Lisa 2. Pärnumaa õpilaste kooliränne,	43

Saateks

Lähiaastatel väheneb oluliselt kogu Eestis gümnaasiumiõpilaste arv: võrreldes käesoleva õppeaastaga lõpetab 2011. aastal põhikooli ja jõuab gümnaasiumiikka 27 protsenti, 2014. aastal 35 protsenti ja 2017. aastal 34 protsenti vähem noori. Paratamatult peab vähenema ka gümnaasiumiharidust võimaldavate koolide arv ning seisame valiku ees: kas iga omavalitsus toimetab otsuseid tehes oma äranägemise järgi või lepime üle riigi kokku kindlates põhimõtetes, mida koolivõrgu korrastamisel järgida. Kui riik ei võtaks algatust ja selle protsessi suunamist enda peale, toimuks protsess spontaanselt ning võiks tekitada põhikooliõpilaste maalt linna liikumise laine. Eesti koolihariduse aluseks peab aga jääma tugev põhikool, mis on kõigile hästi kättesaadav.

Haridus- ja Teadusministeerium peab oma kohuseks pakkuda välja ühised põhimõtted ja kriteeriumid, mida omavalitsused saaksid koolivõrgu korrastamisel aluseks võtta. Teisalt on ministeeriumil võimalik pakkuda maakondadele võimalikult head statistilist teavet kaalukate otsuste langetamisel. Oleme Viljandi maakonna palvel teinud maakonna kohta ülevaate, kus on üksikasjalikult näidatud õpilaste arvu muutused kooliastmete kaupa, nende liikumine (õpiränne) koolide ja tõmbekeskuste vahel ning selle alusel prognoositud koolide ja õpetajate vajadus 4 erineva mudeli järgi, olenevalt sellest, millised koolitüübid peaksid jääma. Pärast Viljandimaa ülevaate koostamist sai selgeks, et analoogilised ülevaated tuleb koostada kõigi maakondade koolivõrkude kohta, et diskussiooni algatamiseks oleks võrreldav andmestik. Kogu info saab valmides avalikuks Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel.

Järgnevas analüüsis ja ettepanekutes on arvestatud olemasolevaid koole Pärnu maakonnas, praegust rahvastiku tihedust, õpilaste rännet valdade ja koolide vahel ning õpilaste arvu prognoosi. Arvutused on tehtud päevase õppe kohta, ilma hariduslike erivajadustega laste koolideta.

Kõige määravam on üldine õppurite arvu vähenemise tendents. Üldhariduse täistsükkel kestab üldjuhul 12 aastat, mis omakorda võimaldab Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmestiku jagada erinevaid kooliastmeid iseloomustavatesse sünnikohortidesse ning neid omavahel võrrelda. Võrreldes sünnikohorte 1989-1995 (1.-6. klassi eeldatav õpilaskond 2002), 1995-2001 (1.-6. klassi eeldatav õpilaskond 2008) ja 2001-2007 (1.-6. klassi eeldatav õpilaskond 2014) selgub, et võimalik algklassides õppivate õpilaste arv on viimase kuue aastaga Pärnumaal vähenenud 39%. Järgmistel aastatel algklassiealiste õpilaste arv küll stabiliseerub, vähenedes aastaks 2014 veel umbes 2% võrra, kuid omavalitsuste lõikes võib õpilaste arvu muutus olla väga erinev.

Sama, Eesti Statistikaameti poolt avaldatava rahvastikustatistika põhjal on võimalik hinnata ka 3. kooliastme (ISCED II) ja gümnaasiumiastme (ISCED III) võimaliku sihtgrupi suurust ja muutust ajas. Pärnu maakonna gümnaasiumivõrgu tuleviku seisukohalt peab arvestama tõsiasjaga, et võrreldes õppeaastaga 2008/2009 jõuab 2011. aastal gümnaasiumiikka 27 protsenti, 2014. aastal 36 protsenti ja 2017. aastal 39 protsenti vähem noori. Eestis kokku väheneb gümnaasiumiealiste eagrupi moodustavate õpilaste arv vastavatel aastatel 2008/2009 õppeaastaga võrreldes vastavalt 28, 37 ja 38 protsendi võrra. (tabel lisas 1)

Rahvastikustatistika põhjal arvatavad muutused ei hõlma klassikursuse kordajaid või välismaale siirdujaid (alates 2006. aastast on I klassi õppima asunute arv 4-5% väiksem kui sünnistatistika ja Rahvastikuregistri andmete alusel prognoositud), samuti riigisisest ja omavalitsustevahelist rännet – see on üksnes sünnistatistikal põhinev arvestus ja TEGELIK õpilaste arvu vähenemine võib olla mõnevõrra erinev rahvastikustatistika põhjal tehtavatest järeldustest.

Eestis on nii üldharidussüsteemi arengukava kaudu, rahastamis põhimõtete väljatöötamise alusena kui ka mitmetel foorumitel kokku lepitud järgmistes koolivõrgu põhimõtetes:

- 1) algklasside õpilastele peab kool olema võimalikult kodus lähedal,

- 2) Eesti koolisüsteem põhineb tugeval põhikoolil. Korralik põhiharidus peab olema kättesaadav kõigile, olenemata elukohast. Sellest ideest lähtuvalt peaks igas keskmise suurusega omavalitsuses olema vähemalt üks kaasaegse õpikeskkonnaga põhikool,
- 3) gümnaasiumiaste peab olema sellise õpilaste arvuga¹, mis tagab õpetamise kvaliteedi, kvalifitseeritud õpetajate olemasolu ja õpilaste valiku õppeainete süvendatud õppeks.

Toodud põhimõtted on aluseks ka kriteeriumidele, mida on arvestatud kõigi juba koostatud maakondlike ülevaadete puhul ja mida arvestatakse ka Pärnu maakonna puhul õpilaste arvu ja klassikomplektide arvu määramisel eri kooliastmes ning alg- ja põhikoolide ning gümnaasiumide võrgu modelleerimisel.

Eri koolitüüpidega käsitatakse 3 või 6 klassiga algkooli (A3, A6); põhikooli (PK) ja gümnaasiumi (G3), kus on 10.-12. klassid. Eranditena, milles riigi tasandil kokku lepitakse, käsitatakse kooli, kus on 1.-12. klass (G12) või 7.-12. klass (PrG).

Esitatud variandid ja koolitüüpide arvud ei pea silmas konkreetseid koole konkreetsetes omavalitsustes, vaid tulenevad kriteeriumidest ning puudutavad maakonda tervikuna.

Kavandatavad ümberkorraldused eeldavad kohalike omavalitsuste koostööd ning ka ühist vastutust, et iga omavalitsuse kõigil noortel oleks võimalik omandada korralik põhiharidus ja soovi korral kvaliteetne III taseme haridus.

Asudes koolivõrku optimeerima, peavad aga kõigil kaasatud osapooltel (nii keskvõimul kui ka kohalikul võimul) olema põhjused samad. Ainult sellisel juhul on võimalik kogu süsteemi terviklikult vaadelda ja leida seatud eesmärgist ja põhjustest tulenev parim lahendus.

Koolivõrgu optimeerimine puudutab ebamugavalt paljusid inimesi.

- Kõige esimesena mõjutab ümberkorraldus paljusid õpilasi ja nende vanemaid, kes peavad vajadusel ümberkorraldustest tulenevalt muutma oma elukorraldust, et lapsed jõuaksid kooli ja harjuksid uue kollektiiviga.
- Teiseks avaldab koolivõrgu optimeerimine küllalt suurt mõju õpetajate töökohtade olemasolule ja nende töökohtade asukohale. Sellest tulenevalt on võimalik, et ümberkorralduste kavandajad leiavad ägedaid muudatuste vastaseid, kes teevad kõik, et senine harjumuspärane olukord säiliks. Tõenäoliselt on need inimesed, kes mõistavad küll ümberkorralduste vajalikkust üldiselt, kuid ei soovi, et see puudutaks nende peret või seda kooli, kus õpivad nende lapsed või töötavad nad ise.

On oluline, et koolivõrgu optimeerimise eesmärgid ja tulemusi selgitataks väga konkreetsetel erinevatele asjast huvitatud osapooltele (lapsevanemad, koolipere, kogukonna liikmed). Selgitusi peavad toetama hariduse kvaliteedi ja kättesaadavuse paranemist, süsteemi tõhususe, ökonoomsuse ja turvalisuse paremaks muutumist kirjeldavad indikaatorid.

Kindlasti peab ümberkorralduste plaan sisaldama ümberkorralduste käigus tööd kaotavate õpetajate karjääriga seotud lahendusi. See plaan peab sisaldama kava vabanevatele õpetajatele vajaliku täiendusõppe korraldamiseks, täpse ülevaate vajaliku kvalifikatsioonita õpetajatest, kelle kvalifikatsiooni on võimalik vastavusse viia enne muudatuste elluviimist ning valikukriteeriume uute õpetajate palkamiseks. Ainult nii on võimalik kavandada kõigi õpetajate edasist karjääri ning kiiresti leida vajaliku kvalifikatsiooniga uusi õpetajaid.

Õpilaste seisukohalt on olulised kõik küsimused, mis on seotud kooli jõudmise ajaga. Koolitranspordi paindlik organiseerimine peab tagama, et õpilased ei kulutaks asjatult aega transporti oodates.

¹ Reeglina vähemalt 3 paralleeli

Olukorras, kus laste arv väheneb, on koolivõrgu optimeerimisel vaja enam koostööd naaberomavalitsuste vahel piisava suurusega kooli säilitamiseks ja õppe kvaliteedi tagamiseks. Koolivõrgu ümberkorraldamise initsiaatoril peab olema ülevaade, keda ja kuidas kaasata koostöösse ümberkorralduste plaanimisel ning kuidas üheskoos kõigi huvitatud osapooltega vajadusi rahuldav koolikorraldus piirkonnas saavutada. Selle juures võib alati kavatsustest informeerida ka neid naabreid, keda plaanitavad muudatused otseselt ei puuduta. Koostöö ja informeerimise väga hea ja läbimõeldud korraldamine loob eeldused ümberkorraldustega kaasnevateks muutusteks õpilase/lapsevanema poolt langetatavates otsustes.

Lahendusi ei tule aga leida ainult inimestele, vaid ka vabanevate ruumide ja hoonete edasise kasutuse plaan peab olema varakult koostatud. Sellise plaani koostamisel on tõenäoliselt kogukonna abi ideede genereerimisel vabanevatele ruumidele parima kasutuse leidmiseks hädavajalik.

Kokkuvõttes on kõige olulisemad ikkagi need tegevused, mille tulemusena jagatakse informatsiooni toimuva kohta ja kaasatakse ümberkorralduste kavandamisse kohaliku omavalitsuse ametnikud ja koolide direktorid, õpetajad, õpilased ning lapsevanemad. Otsustusprotsessi saab kiirendada, kui kõigil osapooltel on piisavalt teadmist muudatuste põhjuste ja kavandatud positiivsete muutuste kohta.

Sissejuhatus

Järgnevalt antakse ülevaade Pärnu maakonna üldhariduskoolide õpilaskonnast päevases õppevormis, pöörates erilist tähelepanu õpirändele. Õpirännet käsitletakse kui olukorda, kus õpilased asuvad sunnitult – vastava astme õppeasutus puudub koduvallas – või vabatahtlikult – kool valitakse väljaspool koduvalda sellest hoolimata, et oma vallas on vajalikul kooliastmel õppimisvõimalus olemas – õppima teise omavalitsuse kooli. Õpirände analüüs osundab kahele probleemile:

elanike registrite andmetes ei ole alati fikseeritud tegelik elukoht;

mitte alati ei rahulda õpi- ja valikuvõimalused elukohajärgses koolis kõiki lapsevanemaid.

Õpirände analüüsiks kasutatavad andmed hõlmavad nii omavalitsuste vahelise arvlemise seiskohast olulist õpilaste paiknemist ja liikumist rahvastikuregistri järgsete elukohaandmete järgi, aga ka koolide poolt EHISesse kantud andmeid õpilase väidetava tegeliku elukoha kohta. Analüüsis kasutatakse võimalusel rahvastikuregistri andmestikku. Samal ajal peab silmas pidama, et ka rahvastikuregistri andmed ei pruugi olla lõpuni tõesed – moel või teisel erineb Pärnu maakonna õpilaste tegelik ja rahvastikuregistri järgne elukoht keskmiselt 14 % juhtudest.

2005. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt tellitud uuringus „Üldhariduskoolide võrgu korraldamine“² käsitleti nii õpirände kui ka hariduse kvaliteedi probleeme. Tehti katse modelleerida prognoositava õpilaste arvu ja seadusest tulenevate kitsenduse alusel hüpoteetiline üleriigiline koolivõrk (vajalik koolide arv eri asustustiheduse korral) 2014./15. õppeaastaks. Kasutades samu, modelleerimise aluseks olevaid kriteeriume, oli võimalik võrrelda koolide hüpoteetilist arvu lähteaastal prognoositavaga. Arvutuste tulemused osundasid selgelt koolide arvu võimalikule vähenemisele

Käesolevas töös korrati modelleerimisülesannet, täpsustades kriteeriume uue rahastamismudeli alusel ning valides sihtaastaks õppeaasta 2012/13. Pärnu maakonna soove arvestades analüüsitakse maakonna õpilaste rännet omavalitsuste vahel detailselt, näidates ka valikuid kohustusliku hariduse omandamise järel.

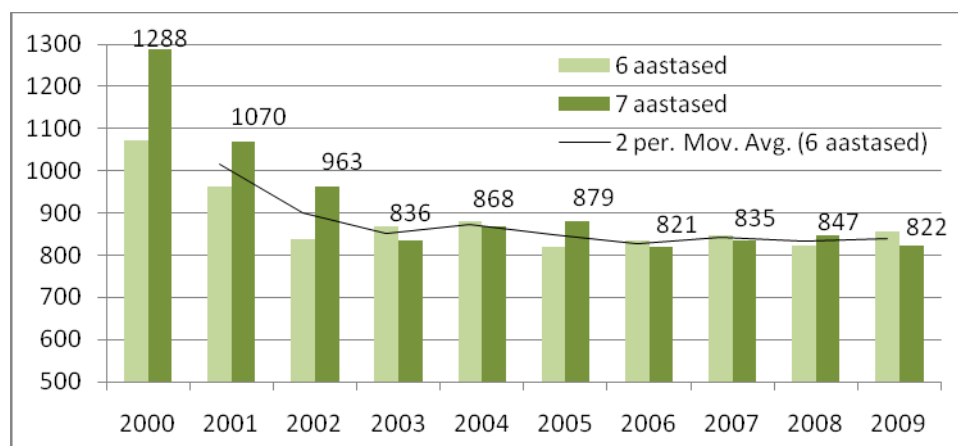
Koolivõrgu optimeerimisel jälgitavate indikaatorite valikul on arvesse võetud Haridus- ja Teadusministeeriumis moodustatud ekspertrühma ettepanekuid.

² Poliitikauuringute Keskus PRAXIS, Tallinn, aprill 2005

Pärnu maakond

1.1. Pärnu maakonna potentsiaal – sündid ja õpilaste arvu muutus.

Kõige lähemas tulevikus mõjutab 1. klassi astujate arvu maakonnas elavate 6- ja 7-aastaste laste arv (joonis 1). 6-aastaste laste arv kahanes kiiresti alanud sajandi esimestel aastatel. Pärast 2004. aasta 6-aastaste laste arvu kõrgtaset on koolieelikute arv vähehaaval kasvanud veidi üle 850 2009. aastal.

Joonis 1. Pärnumaa 6- ja 7-aastaste laste arv 1. jaanuaril

allikas Statistikaamet

Sündide arv on Pärnu maakonnas alates 2001. aastast olnud vahemikus 829st kuni 1028ni 2008. aastal. Elussündide arv on Pärnumaal kasvu trendis alates aastast 2005. Aastal 2007 sündis Pärnu maakonnas esmakordselt pärast 2002. aastat rohkem kui 100 last enam. 2009. aasta sündide arvu statistika on aga 2008. aasta sündide tasemel.

Tabel 1.

Elussünnid Pärnumaal 2001-2008.

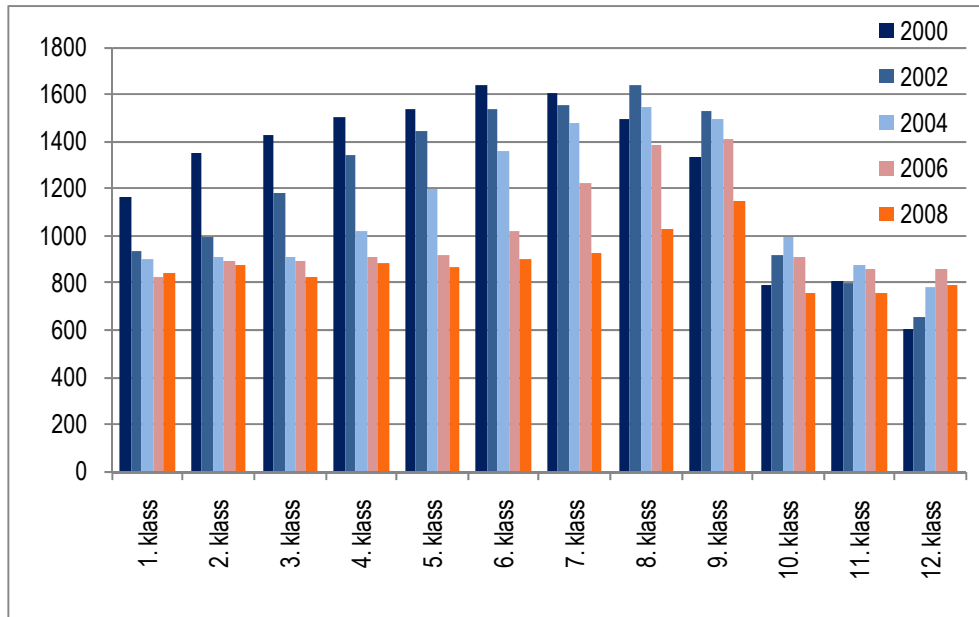
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Pärnu maakond	829	859	818	821	851	909	967	1028	1023

allikas: Statistikaamet

Õpilaste arvu vähenemine toob kõigepealt kaasa keskmise klassi täituvuse languse, klassikomplektide arvu vähenemise (ka liitklasside tekke), millele omakorda järgneb õpetajate ametikohtade vähenemine. Õpetajate ametikohtade arvu kahanemine on aga kiirem kui õpetajate arvu kahanemine, mis tähendab osakoormusega õpetajate arvu kasvu ja/või kvalifikatsioonile mittevastavate õpetajate arvu suurenemist. Tegelikult tähendab see sageli, et üks ja seesama õpetaja on koormuse huvides sunnitud õpetama ka ainet, milleks tal ainealane ettevalmistus puudub.

Joonisel 2 on toodud Pärnu maakonna õpilaste arvu muutus klassiti, mis kinnitab veelkord, et koolivõrgu koosseisu kahanemine on kestnud juba viimased kümme aastat. Pärnu maakonna koolivõrgus on perioodil 1999-2008 toimunud järgmised muutused: aastal 1999 kujundati Pärnu Niidupargi Põhikool Pärnu Niidupargi Gümnaasiumiks, mis tegutses kuni sulgemiseni 2004. aastal; 2000. aastal suleti Jäärja, Kaansoo ja Tarva Algkoolid ja Tõhela Lasteaed-Algkool, Pootsi Põhikool korraldati ümber algkooliks; 2001. aastal suleti Oidrema Lasteaed-Algkool ja Pootsi Algkool liideti Tõstamaa Keskkooliga; 2002. aastal suleti Paadrema Algkool; 2003. aastal suleti Kanaküla Algkool;

2007. aastal liideti Pärnu Slaavi Põhikool Pärnu Vene Gümnaasiumiga; 2008. aastal suleti Kabli Lasteaed-Algkool ja Kergu Lasteaed-Põhikool korraldati ümber Lasteaed-Algkooliks; 2009. aastal lõpetas tegevuse Taali Põhikool.

Joonis 2. Pärnu maakonna õpilased üldhariduse päevaõppes klassiti aastatel 2000 – 2008.
allikas Statistikaamet, EHIS

1.2. Õpiränne

Õpirändena käsitatakse rahvastikuregistris selgelt määratletud elukohaga õpilaste õppimist elukohajärgsest omavalitsusest erinevas omavalitsuses. Andmed nende õpilaste kohta, kelle elukohta kohta esitatud andmed rahvastikuregistris ja EHIS³es erinevad või on puudulikud, esitatakse tabelite all eraldi ning need täiendavad õpirände tegelikku võimalikku mahtu.

Õpilased, kelle kohta puuduvad nii rahvastikuregistri kui ka tegeliku elukoha andmed, on käesolevast ülevaatest kõrvaldatud. Samuti ei käsitle ülevaade Kaelase Koolis ja Pärnu Toimetulekukoolis (hariduslike erivajadustega laste koolid) õppivate õpilaste rännet, kus õpirände põhjused erinevad tavakoolide vahelise õpirände põhjustest.

Mitme kooliga omavalitsustes (Are, Audru, Halinga, Häädemeeste, Koonga, Paikuse, Saarde, Tahkuranna, Tori ja Vändra vallad ning Pärnu linn) ei vaadelda omavalitsuse sees toimuvat koolide teeninduspiirkondade vahelist või kattuvate teeninduspiirkondade osades toimuvat õpilaste liikumist. Sauga valla õpirände näitajate juures tuleb täiendavalt arvestada sellega, et vaatlusalusel aastal tegutses Sauga vallas veel kaks põhikooli.

Lisaks Pärnu maakonna omavalitsustes ja Pärnu maakonnas tervikuna toimuvale õpirändele on esitatud õpirände maht vastavas kooliastmes ka Eesti lõikes.

Tabel 2.

Õpiränne Pärnu maakonnas. Üldhariduse päevane õppevorm, 1. kooliaste 2007./2008. õppeaastal.

Omavalitsus, kus elab	Õpilaste arv RR** järgi	Rändab välja	Tegelik õpilaste arv	Mujal õppijate osakaal
Are vald	43	5	39	12%
Audru vald	174	32	138	18%
Halinga vald	75	2	77	3%
Häädemeeste vald	89	4	87	4%
Kaisma vald	10	3	7	30%
Kihnu vald	20		19	0%
Koonga vald	39	1	43	3%
Lavassaare vald	18	3	21	17%
Paikuse vald	153	14	151	9%
Pärnu linn	1 128	22	1 310	2%
Saarde vald	115	3	114	3%
Sauga vald	122	58	44	48%
Sindi linn	116	26	101	22%
Surju vald	46	4	41	9%
Tahkuranna vald	79	15	64	19%
Tootsi vald	12		14	0%
Tori vald	67	5	65	7%
Tõstamaa vald	47	3	52	6%
Varbla vald	25	3	22	12%
Vändra (alev) vald	90	7	120	8%

³ Eesti hariduse infosüsteem

Vändra vald	86	26	62	30%
Pärnu maakond	2 554	236	2 591	9%
Eesti kokku	35 244	2 458	35 577	7%

* 2015 õpilast erinevate elukohtadega, sh Pärnu maakond 184

* 333 – andmed puuduvad

** Rahvastikuregister

Tabelites 2 - 5 on veerus "Õpilaste arv RR järgi" vastava omavalitsuse rahvastikuregistrisse kantud vastavas kooliastmes õppivate õpilaste arv. Veerus "tegelik õpilaste arv" on näidatud õpilaste tegelik arv omavalitsuse kooli(de) vastavas kooliastmes. Kui tegelik õpilaste arv on võrdne elanike registrisse kantud õpilaste arvuga, on rändesaldo vastavas kooliastmes tasakaalus; kui tegelik õpilaste arv on rahvastikuregistrisse kantud õpilaste arvust suurem, on rändesaldo positiivne. Nagu sissejuhatuses öeldud ei kajastu siinkohal nende õpilaste andmed, kelle rahvastikuregistrijärgne aadress erineb kooli poolt sisestatud tegeliku elukoha andmestikust.

Pärnu maakonnas tervikuna on rändesaldo tasakaalus – 1. kooliastmes õppis väljaspool Pärnu maakonda 10 EHISe elukoha andmestiku kaudu Pärnu maakonnaga seotud õpilast, teistest maakondadest pärit õpilasi õppis Pärnu maakonnas seevastu 15.

Tabel 3.

Õpiränne Pärnu maakonnas. Üldhariduse päevane õppevorm, 2. kooliaste 2007./2008. õppeaastal

Omavalitsus, kus elab	Õpilaste arv RR** järgi	Rändab välja	Tegelik õpilaste arv	Mujal õppijate osakaal
Are vald	33	7	26	21%
Audru vald	179	61	107	34%
Halinga vald	102	9	91	9%
Häädemeeste vald	116	8	112	7%
Kaisma vald	15	4	12	27%
Kihnu vald	20	1	17	5%
Koonga vald	32	2	31	6%
Lavassaare vald	12	7	3	58%
Paikuse vald	154	26	140	17%
Pärnu linn	1 104	29	1 475	3%
Saarde vald	148	4	151	3%
Sauga vald	114	57	32	50%
Sindi linn	117	35	76	30%
Surju vald	39	9	30	23%
Tahkuranna vald	79	23	53	29%
Tootsi vald	20	1	19	5%
Tori vald	75	7	68	9%
Tõstamaa vald	49	3	53	6%
Varbla vald	40	6	33	15%
Vändra (alev) vald	91	5	114	5%
Vändra vald	80	32	53	40%
Pärnu maakond	2 619	336	2 696	13%

Eesti kokku	36 683	3 299	37 088	9%
-------------	--------	-------	--------	----

* 2456 õpilast erinevate elukohtadega, sh Pärnu maakond 214

* 405 - andmed puuduvad

** Rahvastikuregister

2. kooliastmel õppis teistest maakondadest pärit õpilasi Pärnu maakonnas 20, Pärnu maakonnast siirdus teistesse maakondadesse õppima 24 õpilast.

1. ja 2. kooliastmes (vt tabelid 2. ja 3.) on õpirändes osalevate õpilaste osakaal Pärnu maakonnas kõrgem Eesti keskmisest näitajast.

Tabel 4.

Õpiränne Pärnu maakonnas. Üldhariduse päevane õppevorm, 3. kooliaste 2007./2008. õppeaastal

Omavalitsus, kus elab	Õpilaste arv RR** järgi	Rändab välja	Tegelik õpilaste arv	Mujal õppijate osakaal
Are vald	78	11	66	14%
Audru vald	248	50	203	20%
Halinga vald	148	21	129	14%
Häädemeeste vald	125	9	127	7%
Kaisma vald	21	7	15	33%
Kihnu vald	24	1	22	4%
Koonga vald	34	4	28	12%
Lavassaare vald	24	24	0	100%
Paikuse vald	155	36	128	23%
Pärnu linn	1 394	75	1 820	5%
Saarde vald	203	3	218	1%
Sauga vald	162	92	68	57%
Sindi linn	157	51	105	32%
Surju vald	45	8	42	18%
Tahkuranna vald	114	47	63	41%
Tootsi vald	39	3	34	8%
Tori vald	112	32	100	29%
Tõstamaa vald	60	5	72	8%
Varbla vald	38	5	38	13%
Vändra (alev) vald	120	8	174	7%
Vändra vald	132	61	76	46%
Pärnu maakond	3 433	553	3 528	16%
Eesti kokku	44 008	5 229	44 451	12%

* 2825 õpilast erinevate elukohtadega, sh Pärnu maakond 260

* 443 - andmed puuduvad

** Rahvastikuregister

Pärnu maakonnast siirdus teistesse maakondadesse õppima 32 3. kooliastme õpilast, teistest maakondadest tuli Pärnu maakonda õppima 48 õpilast.

Põhihariduse tasemel (1.- 9. klass) oli õpirände osakaal 15% või kõrgem 10-s põhikooliga omavalitsuses, kusjuures gümnaasiumiga omavalitsustest ületas ka 20% õpirändes osalevate põhikooliõpilaste taseme Audru vald (24%) ja Sindi linn (29%).

1.3. Õpiränne gümnaasiumiastmes

Erinevalt põhihariduse tasemel toimuvast õpirändest⁴ mõjutab kogu Eestis rännet gümnaasiumiastmes omavalitsuste väga erinev positsioon – 104 omavalitsuses on gümnaasiumiaste olemas, 123 omavalitsuses puudub. Seega on otstarbekas vaadelda rännet gümnaasiumiastmes ka nende omavalitsuste lõikes eraldi – gümnaasiumiastmetega omavalitsuste vahel toimuva õpirände ajendiks võib olla õpilase õppesuuna valik või ootused kooli õppe kvaliteedile.

Tabel 5.

Õpiränne Pärnu maakonnas. Üldhariduse päevane õppevorm, gümnaasium 2007./2008. õppeaastal.

Omavalitsus, kus elab	Õpilaste arv RR** järgi	Rändab välja	Tegelik õpilaste arv	Mujal õppijate osakaal
Pärnu linn	1 130	50	1 827	4%
Saarde vald	161	19	161	12%
Vändra (alev) vald	90	4	138	4%
Sindi linn	113	53	103	47%
Audru vald	171	83	76	49%
Halinga vald	81	32	66	40%
Häädemeeste vald	86	23	58	27%
Tõstamaa vald	35	9	35	26%
Are vald	27	21	0	78%
Kaisma vald	6	5	0	83%
Kihnu vald	12	10	0	83%
Koonga vald	28	23	0	82%
Lavassaare vald	13	9	0	69%
Paikuse vald	105	76	0	72%
Sauga vald	83	67	0	81%
Surju vald	31	28	0	90%
Tahkuranna vald	52	41	0	79%
Tootsi vald	12	11	0	92%
Tori vald	90	65	0	72%
Varbla vald	14	13	0	93%
Vändra vald	47	43	0	91%
Pärnu maakond	2 387	685	2 464	29%
Eesti kokku	33 353	8 243	33 515	25%
Ränne gümnaasiumiga omavalitsuste vahel	1 867	273	2 464	15%
Ränne gümnaasiumiga omavalitsuste vahel Eestis	28 265	3 586	33 353	13%

⁴ Eesti 5-s omavalitsuses kool puudub, lisaks on 6 omavalitsuses, sh Pärnu maakonnas Lavassaare vallas, munitsipaalkoolides avatud ainult algkooliastmed

1802 õpilast erinevate elukohtadega, sh Pärnu maakond 229

162 - andmed puuduvad

** Rahvastikuregister

Pärnu maakonnas on gümnaasiumiastmega omavalitsuste vahelise õpirände osakaal sisuliselt võrdne riigi keskmise gümnaasiumiastmega kooli pidavate omavalitsuste vahelise õpirändega. Samuti on kogu õpirände osakaal võrdne Eesti keskmise näitajaga.

Maakonnast väljuv ja maakonda sisenev õpirände maht on Pärnu maakonnas suhteliselt madal. Teistest maakondadest Pärnu maakonda õppima asunud õpilaste kõrval – neid on 88 – õpib väljaspool Pärnu maakonda asuvates gümnaasiumides 62 Pärnu maakonnas elavat õpilast. Gümnaasiumiõpilaste koguarvu arvestades kinnitab maakonnast väljuva ja siseneva õpirände madal tase võrdluses maakonna omavalitsuste vastavate näitajatega seda, et maakonnas on üks tugev gümnaasiumiga omavalitsus – Pärnu linn – kuid seda pigem maakonna kontekstis. Kui siiani on õpirände käsitlemine olnud lähetaajomavalitsuse keskne, siis gümnaasiumiastmes tuleks õpirännet hinnata ka vastuvõtva omavalitsuse poolt ehk vaadata kooliti, milliste koolide gümnaasiumiastmetel õpib teistes omavalitsustes elavaid õpilasi ja kui suure osakaalu nad vastava kooli gümnaasistidest moodustavad (vt tabel 6). Allpool toodud tabelis esitatakse andmed Pärnu maakonna gümnaasiumides õppivate õpilaste kohta vastavalt sellele, kas nende elukohajärgses omavalitsuses on gümnaasiumaste avatud või mitte, kaasates sealjuures ka väljaspool Pärnu maakonda elavate, kuid Pärnu maakonnas õppivate õpilaste andmed.

Tabel 6.

Pärnu maakonna gümnaasiumid, õpilaste arv gümnaasiumiastmes, gümnaasiumiga omavalitsustest vastu võetud gümnaasistide arv, gümnaasiumita omavalitsustest vastuvõetud gümnaasistide arv. 2007./2008. õppeaasta.

Õppeasutus, kus õpib	Õpilaste arv kokku	Õpib elukohajärgne KOV	Teisest gümnaasiumiga KOV-st	Teisest gümnaasiumita KOV-st	Rände osakaal gümnaasiumiga omavalitsustest
Audru Keskkool	76	66	7	3	9%
Häädemeeste Keskkool	58	54	2	2	3%
Kilingi-Nõmme Gümnaasium	161	128	16	17	10%
Pärnu Hansagümnaasium	283	123	46	114	16%
Pärnu Koidula Gümnaasium	409	222	76	108	19%
Pärnu Raeküla Gümnaasium	136	80	17	39	13%
Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	204	104	55	45	27%
Pärnu Vene Gümnaasium	249	196	31	22	12%
Pärnu Ühisgümnaasium	324	190	70	64	22%
Pärnu Ülejõe Gümnaasium	225	136	42	47	19%
Pärnu-Jaagupi Gümnaasium	66	46	2	18	3%
Sindi Gümnaasium	103	44	25	34	24%
Tõstamaa Keskkool	35	24	3	8	9%
Vändra Gümnaasium	138	80	8	50	6%

Pärnu maakond	2 467	1 493	400	571	16%
---------------	-------	-------	-----	-----	-----

Pärnu maakonnas on maakonnakeskuse roll teistest gümnaasiumiastmega omavalitsustest pärit õpilaste teenindamisel väga oluline.

1.4. Kas Pärnu on tõmbekeskus?

Pärnu linnas tegutseb hariduslike erivajadustega õpilastele kaks üldhariduslikku tavakooli ja üks ainult neile mõeldud kool. Käesolevas analüüsis hariduslike erivajadustega õpilaste kooli (Pärnu Toimetulekukool) õpilastega seotud andmeid ei vaadelda.

Pärnu linnas tegutseb 5 täistsükli kooli, 2 kooli, kus lisaks gümnaasiumile tegutsevad põhikooli klassid, 3 munitsipaalpõhikooli ja 1 erapõhikool. Sõltumata kooli tüübist on juba põhihariduse tasemel Pärnu linna näol tegu olulise maakondliku tõmbekeskusega.

Kui valdavalt loetakse õpirände põhjuseks lapsevanemate eelistust panna oma laps kooli, kus oleks võimalik omandada üldhariduse täistsükkel, siis nii Pärnu linna kui ka mõnede teiste maakonnakeskuste (Viljandi, Võru, Kuressaare) näitel võib väita, et lisaks eelnimetatud põhjusele võib õpirändel olla ka teisi, näiteks ajaloost, tööhõivest ja sotsiaalsest infrastruktuurist tulenevaid põhjusi, mida peaks täiendavalt uurima.

Tabel 7.

Pärnu linna koolidesse sisenev õpiränne kooliti põhihariduse tasemel. 2007./2008. õppeaasta üldhariduse päevane õppevorm.

Kooli nimi	Õpilaste arv kokku	Sisserändavad õpilased	Sisserände osakaal
Pärnu Hansagümnaasium	309	36	11,7%
Pärnu Koidula Gümnaasium	752	115	15,3%
Pärnu Raeküla Gümnaasium	277	59	21,3%
Pärnu Sütevaka Humanitaargümnaasium	142	44	31,0%
Pärnu Vene Gümnaasium	499	40	8,0%
Pärnu Ühisgümnaasium	534	40	7,5%
Pärnu Ülejõe Gümnaasium	640	121	18,9%
Pärnu Kuninga Tänav Põhikool	441	77	17,5%
Pärnu Rääma Põhikool	435	41	9,4%
Pärnu Vanalinna Põhikool	468	82	17,5%
Pärnu Väike Vabakool	108	22	20,4%
Kokku	4 605	677	14,7%

Pärnu linna siseneva õpirände võimalik maht on tabelis esitatust veelgi suurem. Ebaselge rändestaatusega oli pisut enam, kui 500 põhikooliõpilast (11% õpilaste koguarvust), kelle kohta oli EHISesse kantud lisaks Pärnu linnale viiteid seotusele ka teiste omavalitsustega.

2009/2010 õppeaastal moodustasid väljaspool Pärnu linna elavad õpilased Pärnu linna põhihariduse tasemel õppivatest õpilastest 13,7%, mis on sisuliselt sama varasema perioodi tasemega. Samas suurenes ebaselge rändestaatusega õpilaste osakaal, tõustes 15,4% tasemele.

1.5. Mis muutuks, kui õpilased jääksid elukohajärgsesse kooli

Juhul, kui omavalitsuste vahel ei toimuks õpirännet, muutuks klassikomplektide arv põhihariduse tasemel omavalitsuste lõikes tunduvalt (arvestusega, et klassikomplekti keskmine täituvus püsiks 2007/2008 õppeaasta tasemel). Ühtede omavalitsuste koolides klassikomplekti täituvus või arv suureneks, teistes omakorda väheneks. Tabelites 8 ja 9 kirjeldatakse koolivõrgu võimalikku olukorda õpirände toimumiseta kahe stsenaariumi alusel. Esimesel juhul arvestatakse võimalusega, et õpirände tulemusena klassikomplektide keskmine täituvus ei muutuks. Teisel juhul moodustuks nõ hüpoteetiline vajalike klassikomplektide arv klassi täituvuse maksimaalse lubatud piirnõrmi (24 õpilast klassis) alusel ühe lisatingimusega – hõrealadel (st vähem kui 8 inimest km² kohta⁵) oleks klassi täituvuspiiriks 18 õpilast klassis.

Mõlemad variandid on äärmuslikud, hinnates väikese õpilaste arvu ja suure õpirändega omavalitsustes esimesel juhul võimalikku klassikomplektide arvu tugevalt üle, teisel juhul aga väikese õpilaste arvu ja väikese õpirände osakaaluga omavalitsustes tugevalt alla. Samal ajal on mõlema variandi läbikaalumise oluline, sest aitab mõista olemasoleva koolivõrgu sisemist efektiivsust ja selles peituvaid ressursse.

Tabelist 8 ilmneb rände mõju Pärnu maakonna koolivõrgule: juhul, kui kõik õpilased õpiks elukohajärgses koolis ja klassikomplekti keskmine täituvus püsiks senisel tasemel, suureneks klassikomplektide arv kokku 21 komplekti võrra. Muutused oleks kõige suuremad Pärnu linnas ja Audru, Sauga ning Vändra valdades.

Tabel 8.

Klassikomplektide hüpoteetiline arv kooliastmeti, kui rännet poleks ja keskmine klassi täituvus püsiks 2007./2008. õppeaasta tasemel.

Omavalitsus	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	Kokku võimalik	Kokku tegelik	Muutus
Are vald	6	4	4	14	11	3
Audru vald	16	12	13	41	31	10
Halinga vald	7	6	6	19	17	2
Häädemeeste vald	8	6	8	22	22	0
Kaisma vald	3	1	3	7	5	2
Kihnu vald	3	4	3	10	9	1
Koonga vald	5	2	4	11	11	0
Lavassaare vald	2			2	2	0
Paikuse vald	8	7	7	22	20	2
Pärnu linn	53	50	55	158	201	-43
Saarde vald	10	11	12	33	34	-1
Sauga vald	14	11	14	39	14	25
Sindi linn	7	6	7	20	15	5
Surju vald	3	4	3	10	9	1
Tahkuranna vald	6	7	5	18	13	5
Tootsi vald	2	3	3	8	8	0
Tori vald	6	7	6	19	17	2
Tõstamaa vald	3	3	3	9	10	-1

⁵ Vaata tabel 20, lk 25

Varbla vald	3	4	3	10	9	1
Vändra (alev) vald	5	4	5	14	18	-4
Vändra vald	11	9	12	32	21	11
Üldkokkuvõte	181	161	176	518	497	21

Kogu põhikooli või avatud kooliastmete ulatuses on keskmine klassikomplekti täituvus alla 10 õpilase (so kriitiline piir haridustoetuse eraldamisel) 2009. aastal liitunud Kaisma ja Vändra valdades, geograafiliselt eriolukorras olevas Kihnu vallas ning Koonga ja Tootsi valdades. Lisaks neile omavalitsustele ei ületa klassikomplekti keskmine täituvus 10 õpilase piiri Are, Sauga ja Varbla valdades. Maakonna keskmisest klassikomplekti täituvusest (17,7 õpilast) ligilähedane või kõrgem on klassikomplekti täituvus aga üksnes Pärnu linnas, Vändra alevis ning Halinga vallas.

Tabel 9. annab võrreldes tabeliga 8 Pärnu maakonna õppeasutuste olukorrast teistsuguse pildi, kuna võrdleb kõiki omavalitsusi sarnastel alustel, asetades klassi täituvuse ülemise piiri kas 24 või hõrealade puhul 18⁶ õpilasele klassis. Statistikaameti 2008. aasta 1. jaanuari seisuga olid Pärnu maakonna hõreasustusega omavalitsused Surju, Koonga, Kaisma, Varbla, Vändra, Tõstamaa, Saarde ja Häädemeeste vallad). Lisaks kuulub Kihnu vald omavalitsustele haridustoetuse arvestamisel eritingimustel rahastatud omavalitsuste hulka.

Antud juhul on hüpoteetilisi klassikomplekte moodustatud kooliastmete, mitte klasside lõikes (mis tooks kaasa vajaliku klassikomplektide arvu suurenemise) ja ei lähtuta tegelikust koolide arvust. Selgub, et enamikus omavalitsustest klassikomplektide arv väheneks. Kuna klassi keskmine täituvus põhikooliklassides on omavalitsuste lõikes enamasti madalam, sageli aga oluliselt madalam sätestatud kriteeriumist, väheneks klassikomplektide arv Pärnu maakonnas kokku 84 komplekti võrra (17,0%), kusjuures ainsana suureneks klassikomplektide arv, sedagi pigem hüpoteetiliselt, Lavassaare, Paikuse ja Sauga valdades ja Sindi linnas.

Tabel 9.

Klassikomplektide võimalik arv ilma rändeta maksimaalse klassi täituvuse juures, arvestades omavalitsuse asustustihedust 2007./2008. õppeaastal.

Omavalitsus	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	Kokku võimalik	Kokku tegelik	Muutus
Are vald	2	2	4	8	11	-3
Audru vald	8	8	11	27	31	-4
Halinga vald	4	5	7	16	17	-1
Häädemeeste vald*	5	7	7	19	22	-3
Kaisma vald*	1	1	2	4	5	-1
Kihnu vald*	2	2	2	6	9	-3
Koonga vald*	3	2	2	7	11	-4
Lavassaare vald	1	1	1	3	2	1
Paikuse vald	7	7	7	21	20	1
Pärnu linn	47	46	59	152	201	-49
Saarde vald*	7	9	12	28	34	-6
Sauga vald	6	5	7	18	14	4

⁶ riik tagab vähemalt sellise õpilaste arvu korral klassi finantseerimise mahus, mis tagab rühmatundide läbiviimise

Sindi linn	5	5	7	17	15	2
Surju vald*	3	3	3	9	9	0
Tahkuranna vald	4	4	5	13	13	0
Tootsi vald	1	1	2	4	8	-4
Tori vald	3	4	5	12	17	-5
Tõstamaa vald*	3	3	4	10	10	0
Varbla vald*	2	3	3	8	9	-1
Vändra (alev) vald	4	4	5	13	18	-5
Vändra vald*	5	5	8	18	21	-3
Üldkokkuvõte	123	127	163	413	497	-84

* omavalitsused asustustihedusega <8 in/km²,

Tegeliku ja võimaliku klassikomplektide arvu erinevus kokku illustreerib lisaks õpirände mõjule üksikomavalitsuse koolivõrgule ka kohalike omavalitsuste eelarvetest põhihariduse subsideerimise mahtu ehk seda, kui palju osaleb maksumaksja kodulähedaste koolide võrgu tingimusteta ülalpidamises.

Õpirände mõjude kõrvaldamine mõjutaks kõige rohkem siiski Pärnu linna, kus klassikomplektide arv väheneks põhikooli ulatuses 49 komplekti võrra (24%). Sisuliselt viitab klassikomplektide arvu sedavõrd suur muutus asjaolule, et tänane Pärnu põhikoolide võrk, kus vähemalt 2 põhikooli teenindab teiste omavalitsuste õpilasi, ei saaks ilma õpirändeta toimida.

Tabel 10.

Rände mõju Pärnu linna koolivõrgule, põhiharidus, 2007./2008.õppeaastal.

Kooliaste	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	Kokku
Klassikomplektide arv tegelik	62	67	72	201
Komplektide arv keskmise täituvuse püsides, rändeta	53	50	55	158
Komplektide võimalik arv rändeta max kl täituvuse püsides	47	46	59	152

1.6. Põhihariduse omandamise järgsed valikud

Põhikooli järgse rändena käsitleme järgnevas osas nii 9-klassiliste/"puhaste" põhikoolide lõpetajaid (kelle jaoks valiku langetamine on edasiõppimise eeldus) kui ka kõiki neid 12-klassilistes koolides põhikooli lõpetanud õpilasi, kes otsustavad hariduse omandamist jätkata kutseharidussüsteemis või mõne teise kooli gümnaasiumiastmes. Kui õpilane jätkas üldhariduse omandamist samas koolis, kus ta lõpetas põhikooli on tegemist „kodukskooliga“.

EHISE andmed võimaldavad analüüsida aastatel 2006 - 2009 Pärnu maakonna koolides päevases õppevormis riikliku õppekava alusel põhihariduse omandanud õpilaste edasiõppimist. Kui eelnevates peatükkides käsitleti õpirändena elukoha ja kooli asukoha vahelist erinevust, siis põhihariduse omandamise järgsete valikute langetamisel toimub uus ränne.

Siin ei võrrelda mitte õpilase elukoha andmeid õppeasutuse asukoha andmetega (sama, erinev), vaid seda, milliseid valikuid õpilased põhihariduse omandamisele järgneval õppeaastal langetavad. Allpool käsitatakse rändena seda, kui lõpetatud õppeasutus ja õppeasutus järgmisel õppeaastal on erinevad. Rändeks ei loeta õpingute mittejätkamist. Samuti ei vaadelda nende õpilaste andmeid, kes jätkasid üldhariduse omandamist õhtuses/kaugõppe õppevormis või jätkasid õpinguid paralleelselt kutse- ja üldhariduses.

Kuna põhihariduse omandamise järgseteks valikuteks on nii üldkeskhariduse omandamine gümnaasiumis kui ka siirdumine kutseõppesse, vaadeldakse järgnevalt mõlemaid valikuid kõrvuti.

Pärast põhihariduse omandamist jätkab kodukoolis, st koolis, kus õpilane omandas põhihariduse keskmiselt 51% Pärnu maakonna gümnaasiumiastmega omavalitsuste põhikoolilõpetajatest (tabel 12), mis on madalam riigi keskmisest näitajast (56%). Oluline on siinjuures märkida, et õppeasutuse vahetamine on vältimatu neil juhtudel, kus lõpetatakse põhikooli tüüpi õppeasutus või kui sõltumata lõpetatava õppeasutuse tüübist langetatakse põhihariduse omandamise järel valik kutseharidussüsteemis kutsehariduse või kutsekeskhariduse omandamise kasuks. Lisaks selgub, et põhihariduse omandamise järgsed valikud on aastate lõikes püsinud üldjoontes samal tasemel (Tabel 11A).

Tabel 11A

Muutused põhihariduse omandamise järgsetes valikutes. Põihariduse päevase õppevormi lõpetajad 2006-2009, Pärnu maakond.

		Lõpetamise aasta			
Jätkas 10. nov	Ränne	2006	2007	2008	2009
Üldharidus	kodukool	37,3%	33,5%	29,7%	31,1%
	sama maakond	11,6%	10,7%	13,0%	12,3%
	sama omavalitsus	13,5%	15,6%	15,9%	16,0%
	teine maakond	2,5%	1,9%	2,1%	2,8%
Kokku üldharidus		64,9%	61,7%	60,7%	62,2%
Kutseharidus	sama maakond	9,0%	12,6%	14,5%	9,8%
	sama omavalitsus	10,5%	10,8%	11,3%	9,5%
	teine maakond	7,7%	7,3%	7,7%	13,2%
Kokku kutseharidus		27,1%	30,7%	33,6%	32,5%
Ei jätka õpinguid		8,0%	7,6%	5,7%	5,4%
Üldkokkuvõte		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabel 11.

Aastatel 2006-2008 Pärnu maakonnas üldhariduse päevases õppevormis riikliku õppekava alusel põhihariduse omandanud õpilaste hariduskäik järgmisel õppeaastal.

Omavalitsus	Ei jätka	Kutseharidus kokku	Üldharidus kokku	Kodukoolis jätkavate õpilaste arv	Lõpetajate arv
Are vald	11	42	25		78
Audru vald	29	66	116	72	211
Halinga vald	9	48	71	50	128
Häädemeeste vald	5	54	80	37	139
Kaisma vald		17	5		22

Kihnu vald	1	5	9		15
Koonga vald	6	20	21		47
Paikuse vald	5	33	76		114
Pärnu linn	106	478	1 377	763	1 961
Saarde vald	8	80	155	115	243
Sauga vald	23	50	9		82
Sindi linn	8	37	63	51	108
Surju vald	1	28	20		49
Tahkuranna vald	7	23	26		56
Tootsi vald	1	11	13		25
Tori vald	13	31	46		90
Tõstamaa vald	14	22	43	31	79
Varbla vald	1	20	19		40
Vändra (alev) vald	20	54	107	90	181
Vändra vald	3	35	25		63
Pärnu maakond kokku	271	1 154	2 306	1 209	3 731

Tabel 12.

Gümnaasiumiastmega koolides põhihariduse omandanud õpilaste ränne Pärnu maakonnas aastatel 2006-2008, üld- ja kutseharidus.

KOV	Jätkamine järgmisel õppeaastal				
	Kodukool	Sama omavalitsus	Sama maakond	Teine maakond	Ei jätkka
Audru vald	72		45	11	18
Halinga vald	50		50	19	9
Häädemeeste vald	37		46	10	1
Pärnu linn	763	518	25	74	70
Saarde vald	115		47	16	6
Sindi linn	51		42	7	8
Tõstamaa vald	31		22	12	14
Vändra (alev) vald	90		23	48	20
Pärnu maakond	1 209	518	300	197	146

KOV	Jätkamine järgmisel õppeaastal				
	Kodukool	Sama omavalitsus	Sama maakond	Teine maakond	Ei jätkka
Audru vald	49%	0%	31%	8%	12%
Halinga vald	39%	0%	39%	15%	7%
Häädemeeste vald	39%	0%	49%	11%	1%
Pärnu linn	53%	36%	2%	5%	5%
Saarde vald	63%	0%	26%	9%	3%
Sindi linn	47%	0%	39%	6%	7%
Tõstamaa vald	39%	0%	28%	15%	18%
Vändra (alev) vald	50%	0%	13%	27%	11%
Pärnu maakond	51%	22%	13%	8%	6%

Põhihariduse omandamisele järgneval üldkeskhariduse taseme õpingute jätkamisel on üldreeglik see, et õpiränne mõjutab enim keskmisest paremate ja keskmisest madalamate lõputunnistuse hinnetega õpilasi ning paremate õpitulemustega õpilaste ränne on suunatud keskustesse, mis ei pruugi asuda maakonnas. Tabelites ei esitata, kuid statistikast võib tuua välja asjaolu, et väljaspool maakonda gümnaasiumis õppima asunud õpilaste keskmine hinne on omakorda seotud õppeasutuse asukoha või kindlate koolidega. Tallinnasse, Tartusse või näiteks Nõo Reaalgümnaasiumisse õppima asuvate õpilaste keskmine hinne on enamasti oluliselt kõrgem, kui näiteks maakonda ümbritsevate omavalitsuste koolides jätkavate õpilaste keskmistest hinnetest.

Kujuneb välja omamoodi hierarhia - riigigümnaasiumid või kõrge mainega munitsipaalgümnaasiumid tõmbavad kõrgete õpitulemustega õpilasi üle riigi; maakonnakeskuse munitsipaalgümnaasiumidesse asuvad enamasti õppima maakonna võimekamad; ülejäänud gümnaasiumide parimate õpitulemustega õpilased tulevad oma lõpetajate kõrval pigem gümnaasiumita omavalitsustest. Kõige

kehvema põhikooli lõputunnistuse keskmise hindegaga õpilased aga tulevad pigem teistest gümnaasiumiga omavalitsustest, sh maakonnakeskusest.

Sellise hierarhia tekkimine mõjutab õppe kvaliteeti, kuna gümnaasiumiharidust peavad asuma koos omandama nii need, kellele see oli loomulik valik (gümnaasiumita omavalitsustest loomulikke rändekanaleid pidi) võimete realiseerimiseks, paratamatus (kodukool ja alternatiivide mittekasutamine või siis sobivate põhihariduse järgsete kutseõppe õppekavade puudumine) kui ka asendustegevust otsivad noored (valinud gümnaasiumi, kuhu vastu võeti, mitte kooli, mille valikut võimed eeldanuks).

Pärnu maakond eristub enamikust Eesti maakondadest selle poolest, et väheste väljaspool maakonda õpinguid jätkavate õpilaste keskmine hinne on kokkuvõttes madalam maakonnakeskuses jätkavate õpilaste keskmisest hindest. Nimetatud asjaolu kinnitab veelkord Pärnu linna kui maakonnakeskuse olulist rolli maakonna teiste omavalitsuste, sh sageli ka gümnaasiumiga omavalitsuste põhikooli lõpetajatele esimene valik.

Tabel 13.

Aastatel 2006 - 2008 Pärnu maakonnas põhikooli lõpetamise järgselt õpinguid jätkanud õpilaste liikumine.

KOV	Omavalitsus, kus õpib										
	Audru vald	Halinga vald	Häädemeeste vald	Pärnu linn	Saarde vald	Sindi linn	Tõstamaa vald	Vändra (alev) vald	Teised maakonnad	Kokku üldharidus	Kokku kutseharidus
Are vald		1		24						25	42
Audru vald	74			40					2	116	66
Halinga vald		50		17					4	71	48
Häädemeeste vald	1		46	28	2	1			2	80	54
Kaisma vald				2				2	1	5	17
Kihnu vald				9						9	5
Koonga vald	1	2		14	2			1	1	21	20
Paikuse vald				67		5	1		3	76	33
Pärnu linn	5	1	1	1 307		26			37	1 377	478
Saarde vald	1			17	129			1	7	155	80
Sauga vald				4	1	4				9	50
Sindi linn				11		51			1	63	37
Surju vald				11	7	1		1		20	28
Tahkuranna vald			2	22					2	26	23
Tootsi vald		1		8				4		13	11
Tori vald				40		4		2		46	31
Tõstamaa vald				6		1	31		5	43	22
Varbla vald				11			3		5	19	20
Vändra (alev) vald				6	1			90	10	107	54
Vändra vald				5				18	2	25	35
Pärnu maakond	82	55	49	1 649	142	93	35	119	82	2 306	1 154

Põhihariduse omandanud õpilaste jätkamine tavakoolide gümnaasiumiastmes ei ole omavalitsuste vahel ühtlane ka lõputunnistuse keskmiste hinnete võrdluses.

Tabelites 13 ja 14 on näha, kui palju põhikooli lõpetajatest jätkab õpinguid gümnaasiumiastmes oma maakonnas ja millised on nende õpilaste põhikooli keskmised lõpuhinded.

Tabel 14.

Aastatel 2006 - 2008 Pärnu maakonnas põhikooli järgselt jätkanud õpilaste liikumine põhikooli lõputunnistuse keskmise hinde alusel (vähemalt 2 õpilast).

KOV	Omavalitsus, kus õpib										
	Audru vald	Halinga vald	Häädemeeste vald	Pärnu linn	Saarde vald	Sindi linn	Tõstamaa vald	Vändra (alev) vald	Teised maakonnad	Keskmine hinne, üldharidus	Keskmine hinne, kutseharidus
Are vald				4,49						4,46	3,64
Audru vald	4,29			4,44					4,44	4,34	3,54
Halinga vald		4,33		4,73					4,38	4,43	3,73
Häädemeeste vald			4,14	4,54	4,19				4,44	4,30	3,66
Kaisma vald				3,69				3,59		3,76	3,78
Kihnu vald				4,62						4,62	3,96
Koonga vald		3,78		4,55	4,03					4,41	3,53
Paikuse vald				4,46		3,95			4,13	4,40	3,59
Pärnu linn	3,63			4,31		3,64			4,09	4,28	3,51
Saarde vald				4,56	4,30				4,53	4,34	3,58
Sauga vald				4,61		4,16				4,33	3,69
Sindi linn				4,40		3,87				3,96	3,30
Surju vald				4,65	4,10					4,45	3,65
Tahkuranna vald			3,28	4,54					4,56	4,45	3,64
Tootsi vald				4,55				4,63		4,57	3,93
Tori vald				4,52		3,72		3,78		4,42	3,51
Tõstamaa vald				4,63			4,32		4,43	4,39	3,74
Varbla vald				4,45			4,35		4,14	4,35	3,58
Vändra (alev) vald				4,65				4,25	4,61	4,30	3,50
Vändra vald				4,74				4,59	4,22	4,59	3,61
Pärnu maakond	4,26	4,29	4,09	4,35	4,28	3,84	4,29	4,30	4,26	4,31	3,57

Teistest Pärnumaa omavalitsustest eristub Sindi linn. Põhihariduse omandamise järel teistesse gümnaasiumidesse lahkuvate õpilaste keskmine lõputunnistuse hinne erineb kodukoolis jätkajate keskmisest hindest peaaegu 1 hindepalli võrra. Teistest omavalitsustest Sindi Gümnaasiumisse tulevate õpilaste keskmine hinne aga on omakorda pisut madalam kodukoolis jätkavate õpilaste keskmisest hindest.

Selline õpilaste vastuvõtupoliitika mõjutab oluliselt lõpetajate valmisolekut läbida keskhariduse õppekava nominaalajaga ja jätkata keskhariduse omandamise järel õpinguid järgmisel haridustasemel. Õppeaastal 2006/2007 gümnaasiumisse vastuvõetud 45 õpilasest ei lõpetanud 20 õpilast (veel probleemsem oli vastuvõetute nominaalajaga lõpetamine Häädemeeste Keskkoolis – 14 alustanud lõpetas gümnaasiumi 4). Ajavahemikul 2006-2009 keskhariduse omandanud 118 õpilasest 62% ei jätkanud õpinguid kõrghariduse tasemel, avalik-õiguslike ülikoolide riikliku koolitustellimuse õppekohtadele pääses aga 9 lõpetajat.

1.7. Õpetajate koormus

Eri kooliastmete olemasolu koolis mõjutab õpetajate töökoormuse jaotumist erinevate kooliastmete klasside vahel. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 37 järgi töötavad koolis klassiõpetajad ja aineõpetajad. Klassiõpetajad õpetavad 1. ja 2. kooliastmes põhiliselt kõiki õppeaineid, samal ajal aineõpetaja võib õpetada õppeaineid vastavalt oma kvalifikatsioonile ka 1. ja 2. kooliastmes.

Kvalifikatsiooninõuete määruses (<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13082084>) täpsustatakse PGS vastavat sõnastust veelgi, määratledes põhikooli ühe või mitme aine õpetaja kvalifikatsiooninõuete kõrval ka gümnaasiumi ühe või kahe aine õpetaja kvalifikatsiooninõuded.

Sarnaselt koolivõrguga, kus erinevad koolitüübid konkureerivad 1.-6. klassi õpilaste osas, valitseb konkurents ka õiguse eest 1.-6. klasse õpetada. Õpetajate ettevalmistamisele, värbamisele ja töö planeerimisele on kooli tüübist sõltuvalt erinevad ootused ja võimalused. Reeglina suureneb alates teisest kooliastmest õppe läbiviimisega seotud õpetajate arv oluliselt.

Tabel 15.

Kõige levinuma kooli suurusega, 1 ja 2 paralleeliga tavakoolide arv, keskmine õpilaste arv kooliastmes⁷ Eestis kokku (2007./2008.)

Kooli tüüp	algkool	põhikool	keskkool või gümnaasium
Koolide arv	79	215	123
Keskmine õpilaste arv 1. kooliastmes	23	33	69
Keskmine õpilaste arv 2. kooliastmes	21	35	75
Keskmine õpilaste arv 3. kooliastmes		44	96
Keskmine õpilaste arv gümnaasiumiastmes			92

Üheks gümnaasiumiastme hoidmise põhjuseks tuuakse sageli vajadus säilitada aineõpetajate töökoormus. Kuna aga gümnaasiumiastmega koolides on valdavalt 1-2 paralleeli, tagatakse gümnaasiumi aineõpetajatele vajalik töökoormus põhikooli 3. kooliastmes ja algklassides õpetamise arvelt.

Võrreldes õpetajate arvu kooliastmete ja kooli tüüpide lõikes, selgub, et esimese kooliastmega võrreldes on teises kooliastmes õpilaste õpetamisega seotud 14% rohkem õpetajaid algkoolides, 81% rohkem õpetajaid põhikoolides ning 93% rohkem õpetajaid gümnaasiumiga koolides. Samal ajal on võrreldes 2. kooliastmega kolmandas kooliastmes õppe läbiviimisega seotud 3% enam õpetajaid põhikoolides ja 19 % enam õpetajaid gümnaasiumiastmega koolides.

Keskmiselt 1 ja 2 paralleeliga gümnaasiumides on 2. kooliastmes õpetavaid õpetajaid üle 2 korra rohkem kui 1. kooliastmes, ületades sama keskmise paralleelklasside arvuga põhikoolide vastavat näitajat 26% võrra.

⁷ Arvutuslik paralleelklasside arv koolis. Ülesmardus kooliastme õpilaste arvu ja klassikomplekti täituvuse ülemise piirnõrmi jagatisest.

2007/2008. õppeaastal koostati HTM analüüsitulituses 41 Eesti üldhariduskooli (18 keskkooli või gümnaasiumi, 18 põhikooli, 5 algkooli) tunnijaotusplaanide alusel tunniressursi kasutamise ülevaade. Vaadeldi riiklikus õppekavas kooliastmeti kirjeldatud kohustuslike ainete ja valikainete õpetamiseks määratud õppetundide mahu jaotust klassiti ja aineti. Selle tulemusena tekkis ülevaade koolide poolt tegelikult rakendatud strateegiatest õppeainete õpetamise korraldamisel ja ainetundide jaotusest. Kuna enimlevinud valikute fikseerimiseks kasutati moodi (enimesinenud tundide arv klassiti vastavas aines), võib tundide arv tervikuna erineda põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud suurimast lubatud nädalakoormusest õpilase kohta.

Samas, arvestades õpetaja ametikohale kehtestatud õppe- ja kasvatustöö tundide arvu piirmääradega (põhikoolis 18-24, gümnaasiumis 18-22 õppetundi nädalas) saab tulemuste põhjal hinnata aineõpetajale täiskoormuse tagamiseks vajalike paralleelklasside arvu või hinnata mitme õppeaine õpetajate ettevalmistuse vajadust ja võimalikke ainete kombinatsioone eeldusel, et osade õppeainete õpetamiseks moodustatakse õpperühmad (tabel 15A).

Täiendava infona on tabelis esitatud kooliastme keskel algava aineõpetuse maht, mis tõenäoliselt lisandub aineõpetaja töömahule järgnevates kooliastmetes.

Tabel 15A

Enimlevinud ainetundide mahu jaotusest tulenev õpetaja ametikohtade arvu vajadus 1 paralleelklassi korral eri koolitüüpides.

Õppeaine	Ainetundide arv				Ametikohtade arv 1 paralleelklassi korral koormusnormil 21		
	2. kooliaste (kooliastme kestel lisanduvad õppeained)	Põhikooli 3. aste: 7.-9. klass kokku	Gümnaasiumiaste 10.-12. klass kokku	Gümnaasiumi progümnaasiumi astmega (7.-12. klass)	Põhikooli 3. aste: 7.-9. klass kokku	Gümnaasiumiaste 10.-12. klass kokku	Gümnaasiumi progümnaasiumi astmega (7.-12. klass)
Eesti keel ja kirjandus		13	15	28	0,62	0,71	1,33
A-võõrkeel		18	24	42	0,86	1,14	2,00
B-võõrkeel	8	18	12	30	0,86	0,57	1,43
Matemaatika		15	12	27	0,71	0,57	1,29
Geograafia		6	3	9	0,29	0,14	0,43
Bioloogia/loodusõpetus		8	4	12	0,38	0,19	0,57
Inimeseõpetus	2	1	0	1	0,05	0,00	0,05
Ajalugu/ühiskonnaõpetus	5	8	10	18	0,38	0,48	0,86
Keemia		4	4	8	0,19	0,19	0,38
Füüsika		4	6	10	0,19	0,29	0,48
Muusika		3	3	6	0,14	0,14	0,29
Kunst		3	3	6	0,14	0,14	0,29
Tööõpetus		12	0	12	0,57	0,00	0,57
Kehaline kasvatus		6	6	12	0,29	0,29	0,57
muud valikained		2	7	9	0,10	0,33	0,43

Tabelite 15 ja 15a võrdlemisel selgub, et enamikes koolides peab suuremas osas õppeainetes õpetaja olema täiskoormuse saamiseks valmis õpetama erinevaid õppeaineid. Sõltumata kooli tüübist on selge, et enamikus Eesti koolidest on täna tööl mitut õppeainet õpetavad õpetajad ja kitsalt ühe või kahe aine õpetaja on pigem erand, kui reegel.

1.8. Õpetajate ja õpetaja ametikohtade arvud Pärnu maakonna üldhariduskoolides

2007. aastal oli Pärnu maakonna omavalitsuste koolide keskmisena ühe õpetaja kohta 7,7 õpilast ja 9,3 õpilast ühe õpetaja ametikoha kohta. Vastavad näitajad on oluliselt madalamad Eesti keskmisest näitajast (vastavalt 9,2 ja 12,6)⁸.

Tabelitest selgub, et reeglina on iga eraldiseisva kooliastme puhul õpilaste arv selles kooliastmes õpetavate õpetajate kohta (sõltumata koormusest) tunduvalt madalam. Põhjuseid, miks näitajad just sellisteks kujunevad on kaks. Esmalt mõjutab õpilaste arvu õpetaja kohta omavalitsuse koolivõrgu koosseis. Teiseks iseloomustab antud näitaja valdavalt põhikooli klassidega gümnaasiumides valdavalt olukorda, kus võimalusel kaasatakse aineõpetajatele erialane koormus esimesel võimalusel, so vastava aine olemasolul vastava kooliastme tunniarvutusploonis.

Tabelites 16 ja 17 on kasutatud üldhariduskoolide tegevusnäitajates kasutatavaid koolipõhiseid andmeid ning mitme õppeasutusega omavalitsuse puhul näidatakse omavalitsuse õppeasutuste keskmist. Andmete tõlgendamiseks peab siinkohal olema ettevaatlik, sest statistika põhjal ei saa otsustada, kas mitmes koolis ja erinevates kooliastmes osakoormustega õpetamine on õpetaja ja koolijuhitud teadlikult langetatud valikud või ajutine lahendus.

Tabel 16.

Õpilaste arv vastavas kooliastmes õpetavate õpetajate arvu kohta kooliastmeti 2007./2008. õppeaastal Pärnu maakonnas.

KOV	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	Gümnaasium	Keskmine
Are vald	4,8	1,8	5,5		5,9
Audru vald	5,2	2,6	6,6	3,8	7,1
Halinga vald	4,2	2,6	5,0	2,8	5,8
Häädemeeste vald	2,8	3,6	4,0	3,1	4,6
Kaisma vald	1,8	1,5	2,1		3,8
Kihnu vald	4,8	8,5	5,5		6,4
Koonga vald	3,2	1,8	1,6		4,8
Lavassaare vald	5,3				5,3
Paikuse vald	6,7	6,0	7,1		8,9
Pärnu linn	9,7	6,5	6,0	7,9	13,0
Saarde vald	4,6	2,9	3,3	5,2	6,9
Sauga vald	2,8	1,1	2,2		4,1
Sindi linn	8,4	2,7	3,4	5,2	9,4
Surju vald	6,8	2,0	3,0		6,3
Tahkuranna vald	7,4	2,4	4,2		6,2

⁸ Näitaja „Õpilaste arv õpetaja kohta” on kooliastmeti saadud järgmisel viisil. Õpilaste arv vastavas kooliastmes on jagatud kõigi sellel kooliastmel õppetööd läbi viivate õpetajate arvuga sõltumata sellest, kui suur on vastavas kooliastmes ühe või teise õpetaja tegelik töökoormus. Omavalitsuselt saadakse vastavad näitajad koolide keskmise alusel. Mida rohkem on tegutsevaid kooli ja erinevaid õpetajaid vastavates koolides õppetööga seotud, seda madalamaks kujuneb vastav suhtarv. See näitaja üksi ei iseloomusta piisavalt koolivõrgu efektiivsust.

Tootsi vald	2,3	1,3	2,3		4,2
Tori vald	4,0	2,3	4,1		6,0
Tõstamaa vald	13,0	3,1	4,0	2,2	8,8
Varbla vald	3,7	3,3	3,5		8,5
Vändra (alev) vald	8,0	4,1	5,4	4,6	12,7
Vändra vald	3,3	2,2	3,3		4,9
Pärnu maakond	5,7	3,7	4,5	5,8	7,7

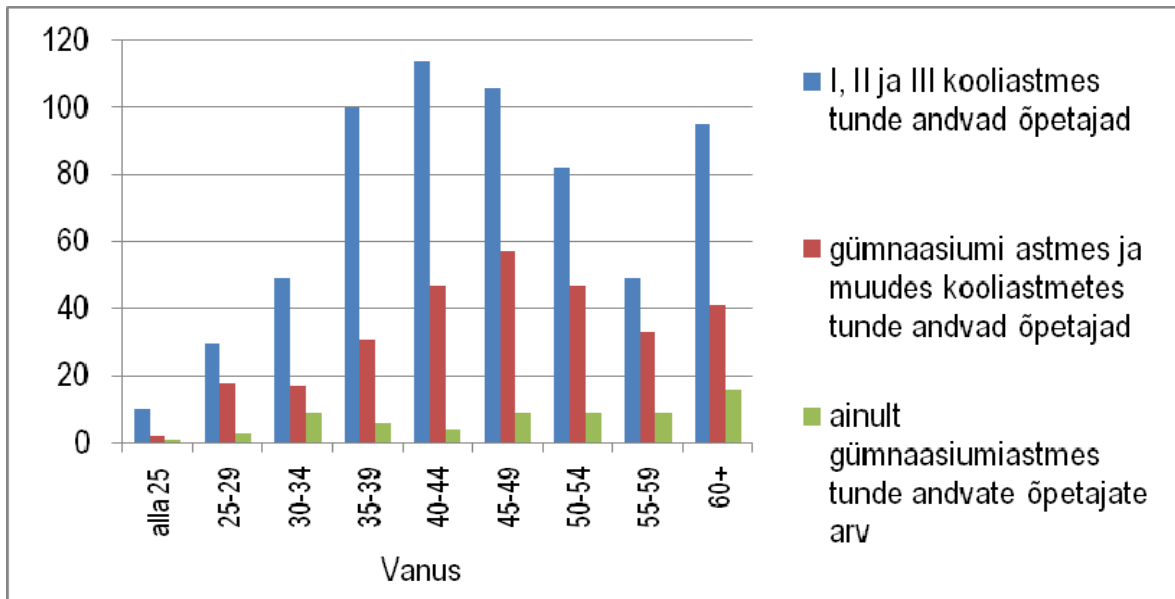
Tabel 17.

Õpilaste arv vastavas kooliastme õpetaja ametikoha kohta kooliastmeti 2007./2008. õppeaastal Pärnu maakonnas

KOV	1. kooliaste	2. kooliaste	3. kooliaste	Gümnaasium	Keskmine
Are vald	7,2	6,3	12,2		7,4
Audru vald	9,7	7,3	10,0	10,4	8,1
Halinga vald	8,7	8,0	11,5	11,1	8,3
Häädemeeste vald	6,5	19,5	9,9	10,8	6,6
Kaisma vald	3,9	7,6	5,0		5,3
Kihnu vald	6,9	28,8	7,2		9,1
Koonga vald	11,4	5,8	5,0		6,7
Lavassaare vald	6,6				6,6
Paikuse vald	13,1	10,2	11,4		10,3
Pärnu linn	15,7	19,0	12,5	13,1	13,7
Saarde vald	9,0	9,6	8,3	11,1	8,7
Sauga vald	6,3	5,3	5,7		5,4
Sindi linn	16,4	11,8	9,8	11,5	11,9
Surju vald	14,8	7,8	8,0		9,5
Tahkuranna vald	11,1	7,2	11,1		9,2
Tootsi vald	5,7	4,1	5,5		5,0
Tori vald	7,9	8,1	11,1		9,2
Tõstamaa vald	20,6	10,5	10,1	6,4	10,5
Varbla vald	8,0	10,7	8,9		9,2
Vändra (alev) vald	15,6	13,5	13,1	10,4	12,8
Vändra vald	7,4	7,1	8,3		7,0
Pärnu maakond	10,6	12,0	9,9	11,6	9,3

Tabelis 17 on Kihnu valla 2. kooliastmes õpilaste suhtarv 1 õpetaja ametikoha kohta 28,8. Esmapilgul uskumatuna näiva suhtarvu põhjuseks on liitklassid ja õpetamine liitklassides. Selle tulemusena on EHISesse kantud õpetajate ametikohtade arv 2. kooliastmes oluliselt väiksem 1. ja 3. kooliastme õpetajate ametikohtade arvust. Nii annab suhtarvu leidmisel kasutatud tehe (õpilaste arv jagatud õpetajate ametikohtade arvuga) tulemuseks tegelikust 2. kooliastme õpilaste arvust suurema väärtuse. Kooli kontekstis on suhtarv aga korrektne.

Kõigist Pärnumaa õpetajatest töötab 63,9% ainult põhikooli klassidega. Õpetajatest, kes töötavad kõigi kooliastmete õpilastega on 41,3% vanemad kui viiskümmend aastat. Ainult gümnaasiumiastme õpilastega töötavate õpetajate arv on väga väike ja moodustab ainult põhikooli õpilastega töötavatest õpetajatest ainult 10,4%,

Joonis 3 Pärnumaa õpetajate vanusjaotus vastavalt kooliastmetele

allikas: EHS

2. Pärnumaa koolivõrgu prognoos

2012./2013. õppeaasta prognoosi eeldused:

Koolivõrgu prognoosimisel lähtume järgnevast:

Üldhariduse koolivõrku modelleeritakse lähtuvalt (a) teada olevast tavakooli õpilaste arvust 2007/08. õppeaastal ja (b) nende eeldatavast arvust 2012/13. õppeaastal järgmistel eeldustel:

- õpilaste arv 1.-5. klassis = sündide arv aastatel 2001-2005 x 95%;
- õpilaste arv 6.- 9. klassis = õpilaste arv 1.- 4. klassis 2007/08 õa;
- õpilaste arv 10.- 12. klassis = õpilaste arv 5.- 7. klassis 2007/08 õa x 60%.

Tabel 18.

Kriteeriumid modelleerimiseks (PRAXISE koolivõrgu-uuringu kriteeriume on täpsustatud 2008. a käivitunud rahastamismudeli kriteeriumidega).

	min õpilaste arv	max paralleelklasside arv		
		<i>asustustihedus, in/km²</i>		
		<8	8-500	>500
I kooliaste	18	1	2	3
II kooliaste	18	1	2	3
III kooliaste	60*	2	2	3
gümnaasiumiaste (G12, PrG)	126*	2	2	3
gümnaasiumiaste (G3)	252**	-	-	5
* st vähemalt 2 paralleeli, ** st vähemalt 4 paralleeli				
kooli tüüp	min õpilaste arv	max õpilaste arv		
		<i>asustustihedus, in/km²</i>		
		<8	8-500	>500
A3	18	72	144	216
A6	36	144	288	432
PK	96	288	432	648
G12	222	504	648	972
G3	252	-	-	540
PrG	186	-	360	540

Kollasega on tabelis 18 tähistatud lähteandmete erinevused võrreldes PRAXISE uuringuga.

Järgmiste kombinatsioonide erinevus tuleneb eelkõige sellest, milliseid koolitüpe tahetakse moodustada. Arvestades aga kooliastmete kattuvust täna kehtivate erinevate koolitüüpide korral

(vaata tabel 19, millest näeme, et esimese kolme klassi õpilastel on vastava kooli olemasolu korral võimalus valida 4 erineva koolitüübi vahel) ja asustustihedusest tulenevaid erisusi, võib ette tulla piirkondi, kus mitte kattuvate astmetega koolide moodustamine osutub mitte ainult võimatuks vaid ka ebaefektiivseks ja halvendaks hariduse kättesaadavust. Seetõttu on koolivõrgu võimalikes arvutuslikes variantides olemas ka koolid, kus on 1.-12. klass, või koolid, kus on koos gümnaasium ja progümnaasium. Koolivõrgu modelleerimist on kõikide kombinatsioonide puhul alustatud alati gümnaasiumiastmest ning liigutud sealt järjest madalamate kooliastmete poole.

Tabel 19

Koolitüübid neile vastavate klasside ja kooliastmetega

Kooli tüübid	Klassid												Kooliastmed*			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4
algkool (A3)																
algkool (A6)																
põhikool (PK)																
põhikooliga gümnaasium (G12)																
gümnaasium (G3)																
progümnaasiumiga gümnaasium (PrG)																

* Siin ja edaspidi on 4. kooliaste ja gümnaasiumiaste käsitletud sünonüümidena

Koolitüüpide moodustamise järjekord ja kombinatsioonid

- Variant A⁹: G12 → PK → A6 → A3.
- Variant B: G12 (<8 ja 8-500 in/km²) ja G3 (>500 in/km²) → PK → A6 → A3.
- Variant C: G3 (>500 in/km²) → PK → A6 → A3.
- Variant D: G12 (<8 in/km²) ja PrG (8-500 in/km² ja >500 in/km²) → PK → A6 → A3.

Kuna koolitüüpide moodustamisel lähtutakse ka asustustihedusest, siis on tabelis 20 toodud Pärnumaa omavalitsuste arvu jaotus asustustiheduse järgi.

Tabel 20.

Pärnumaa omavalitsuste jaotus asustustiheduse järgi

Asustustihedus in/km ²	Omavalitsused (koos vallasisese linnaga)	% omavalitsustest
<8	Surju, Koonga, Kaisma ¹⁰ , Varbla, Vädra, Tõstamaa, Saarde ja Häädemeeste vallad	38,1%
8-500	Are, Tori, Halinga, Audru, Sauga, Paikuse, Tahkuranna, Kihnu ja Lavassaare vallad	42,9%
>500	Tootsi vald, Vädra vald (alev) ja Sindi ning Pärnu linnad	19,0%
Kokku	21	100%

⁹ Variant A on toodud arvutustesse, et näidata, milline oleks olukord, kui koolitüüpides ei toimuks muudatusi. Variantide B ja D korral on põhikooliga gümnaasium eelkõige hõrealadel lahenduse leidmiseks.

¹⁰ Kaisma vald ühines Vädra vallaga; vaata: Vabariigi valitsuse 12.juuni 2009. a määruse nr 97 (RTI, 17.06.2009, 32, 204),

Koolivõrgu modelleerimist alustame lähteaasta ja prognoositava aasta võrdlemisega, mis annab võimaluse mõista arvatava muutuse ulatust.

Prognoosi järgi väheneb õpilaste arv Pärnumaal 2012./13. õppeaastaks ligi 2100 õpilase võrra (tabelid 21A, 21 ja 22). Seejuures väheneb õpilaste arv kõigis kooliastmetes. Kõige suurem õpilaste arvu vähenemine kokku on asustustihedusega >500 in/km² omavalitsustes. Kooliastmetest on kõige suurem õpilaste arvu vähenemine vaadeldaval perioodil III kooliastmes. Prognoosi eeldustes seatud tingimustel väheneb gümnaasiumiastmel õpilaste arv enam kui 720 õpilase võrra. Kuna õpilaste arvu prognoosi aluseks on nii tegelik õpilaste arv kui sündide arv, siis võib muutus rändes oluliselt mõjutada õpilaste tegelikku arvu prognoositaval aastal.

Tabel 21A.

Õpilaste arvu muutus kokku kooliastmeti prognoositavaks 2012./13. õppeaastaks

Asustustihedus	I aste	II aste	III aste	IV aste	Kokku
<8 in/km ²	-10	-65	-190	-55	-315
8-500 in/km ²	-85	-25	-295	-70	-480
>500 in/km ²	-135	-120	-460	-600	-1315
Kokku	-225	-215	-945	-725	-2110

Tabel 21.

Õpilaste arv kokku ja keskmiselt kooliastmeti omavalitsuses ning omavalitsuse asustustiheduse järgi, 2007./2008. õppeaasta, Pärnumaa.

Asustustihedus		I aste	II aste	III aste	IV aste	Kokku
<8 in/km ²	kokku	455	510	665	380	2 010
	keskmise omavalitsuses	55	65	85	50	250
8-500 in/km ²	kokku	710	695	995	540	2 945
	keskmise omavalitsuses	80	75	110	60	325
>500 in/km ²	kokku	1 435	1 500	1 870	1 525	6 330
	keskmise omavalitsuses	360	375	470	380	1 580
Kokku	kokku	2 595	2 705	3 535	2 445	11 285
	keskmise omavalitsuses	125	130	170	115	535

Tabel 22.

Õpilaste arv kokku ja keskmiselt kooliastmeti omavalitsuses ning omavalitsuse asustustiheduse järgi, prognoos 2012./2013. õppeaasta, Pärnumaa.

Asustustihedus		I aste	II aste	III aste	IV aste	Kokku
<8 in/km ²	kokku	445	445	475	330	1 695
	keskmise omavalitsuses	55	55	60	40	210
8-500 in/km ²	kokku	625	670	700	470	2 465
	keskmise omavalitsuses	70	75	80	50	275
>500 in/km ²	kokku	1 300	1 380	1 410	925	5 015
	keskmise omavalitsuses	325	345	353	230	1 255
Kokku	kokku	2 370	2 495	2 590	1 720	9 175
	keskmise omavalitsuses	115	120	125	80	435

Järgnevalt prognoosime asustustihedusest ja valikukriteeriumidest lähtudes kõigi maakonna õpilaste jaoks vajaliku koolide arvu õppeaastaks 2012./2013. Ühtlasi esitame samade modelleerimise kriteeriumide järgi ka arvutuse õppeaasta 2007/2008 kohta (tabelis 23), et võrrelda samadelt alustelt olemasolevat olukorda ja selle kuvandit.

Variandi A puhul (mis on toodud arvutustesse, et näidata, milline oleks olukord, kui koolitüüpides ei toimiks muudatusi) oleks võimalik moodustada gümnaasiumiastmega koolitüüpidest ainult põhikooliga gümnaasiume (selliseid moodustuks 6, mis on 8 võrra väiksem kui olemasolev põhikooliga gümnaasiumide arv), põhikoolide arv väheneks aga 7 võrra ning algkooli peaks olema kokku 5, 1 neist oleks 3-klassiline, 4 aga võiksid olla 6-klassilised. Koolide koguarv oleks 22 võrra väiksem.

Variandi B korral on puhta gümnaasiumi moodustamine võimalik ainult sellises piirkonnas, kus asustustihedus on > 500 in/km², Pärnumaal moodustuks 4 puhast gümnaasiumi omavalitsustes asustustihedusega >500 in/km² ja ei ühtegi põhikooliga gümnaasiumi. Põhikooli moodustuks 23, seejuures kasvaks põhikoolide arv oluliselt asustustihedusega >500 in/km² linnades. Algkooli saaks moodustada sama palju kui variandis A - kokku 5, 1 neist oleks 3-klassiline, 4 aga 6-klassilised. Kooli oleks kokku 32, mis on 18 kooli võrra vähem kui baasaastal.

Variand C, mis lubaks moodustada gümnaasiumiastme ainult puhta gümnaasiumina ja ainult asustustihedusega üle 500 in/km² omavalitsuses annab täpselt sama lahenduse kui variant B.

Variand D korral, mis lähtub eeldusest, et on võimalik moodustada progümnaasiumiga gümnaasiume, annab võimaluse moodustada linnades, mis on Pärnumaal asustustihedusega >500 in/km² 6 progümnaasiumiga gümnaasiumi. Põhikooli saaks moodustada 17, neist 7 hõreasustusega valdades ja 8 asustustihedusega 8-500 in/km² valdades. Algkooli saaks moodustada 11, neist 1 oleks kolmeklassiline (ühes asustustihedusega <8 in/km² valdadest) ja 10 kuueklassilist. Pidades meeles, et just linnades saab moodustada selle variandi korral progümnaasiumiga gümnaasiume on loogiline, et kuueklassilisi algkooli saab sel juhul moodustada samuti just linnades (7). Koolide koguarv oleks 16 võrra väiksem kui lähteaastal olemasolevate koolide arv oli.

Tabel 23.

2007./2008 õppeaasta Pärnumaa koolide arvu arvutus variantidesse seatud kriteeriumide järgi

	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
Koolide tegelik arv 2007/08 õppeaastal	<8 in/km ²	0	3	10	3	0	0	16
	8-500 in/km ²	0	9	9	2	0	0	20
	>500 in/km ²	0	0	5	9	0	0	14
	Kokku	0	12	24	14	0	0	50
Variant A	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	1	2	7	0	.	.	10
	8-500 in/km ²	0	1	8	0	.	.	9
	>500 in/km ²	0	1	2	6	.	.	9
	Kokku	1	4	17	6	.	.	28
Variant B	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	1	2	7	0	.	.	10
	8-500 in/km ²	0	1	8	0	.	.	9
	>500 in/km ²	0	1	8	.	4	.	13
	Kokku	1	4	23	0	4	.	32
Variant C	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	1	2	7	.	.	.	10
	8-500 in/km ²	0	1	8	.	.	.	9
	>500 in/km ²	0	1	8	.	4	.	13
	Kokku	1	4	23	.	4	.	32
Variant D	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	1	2	7	0	.	.	10
	8-500 in/km ²	0	1	8	.	.	0	9
	>500 in/km ²	0	7	2	.	.	6	15
	Kokku	1	10	17	0	.	6	34

Prognoosides koolide arvu õppeaastaks 2012/2013 (tabel 24), arvestame nii sündimust kui ka välja kujunenud õpirännet.

Tabel 24.

Koolide arvu prognoos Pärnumaal 2012./2013. õppeaasta, jälgides praegusi siirdeid (õpirännet)

	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
Variant A	<8 in/km ²	0	1	7	2	.	.	10
	8-500 in/km ²	1	1	8	1	.	.	11
	>500 in/km ²	0	0	2	8	.	.	10

	Kokku	1	2	17	11	.	.	31
Variant B	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	0	1	7	2	.	.	10
	8-500 in/km ²	1	1	8	1	.	.	11
	>500 in/km ²	0	0	10	.	5	.	15
	Kokku	1	2	25	3	5	.	36
Variant C	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	0	1	9	.	.	.	10
	8-500 in/km ²	1	1	9	.	.	.	11
	>500 in/km ²	0	0	10	.	5	.	15
	Kokku	1	2	28	.	5	.	36
Variant D	Asustustihedus	A3	A6	PK	G12	G3	PrG	Kokku
	<8 in/km ²	0	1	7	2	.	.	10
	8-500 in/km ²	1	2	8	.	.	1	12
	>500 in/km ²	0	6	2	.	.	8	16
	Kokku	1	9	17	2	.	9	38

Hinnates koolide vajadust õppeaastaks 2012/2013 võimaliku õpilaste arvu, asustustiheduse ja teiste ette antud kriteeriumide järgi (vt tabel 18), saame nii nagu olemasolevat olukorda hüpoteetiliselt hinnateski tulemuse, milles valdavaks koolitüübiks on põhikool:

Variandi A puhul (koolitüüpides muutusi ei oleks) on võimalik moodustada gümnaasiumiastmega koolitüüpidest ainult põhikooliga gümnaasiume (selliseid moodustuks 11, mis on 3 võrra väiksem kui olemasolev põhikooliga gümnaasiumide arv), põhikoole moodustuks 17 ning algkoolidest saaks moodustada kaks 6-klassilist (ühe ühes valdadest asustustihedusega <8 in/km² ja ühe ühes valdadest asustustihedusega 8-500 in/km²). Lisaks saaks moodustada ühe kolmeklassilise algkooli ühte asustustihedusega 8-500 in/km² valda. Koolide koguarv oleks 31, mis on 19 võrra väiksem kui oli tegelik koolide arv 2007/2008. õppeaastal.

Variandi B korral on lisaks põhikooliga gümnaasiumile võimalik puhta gümnaasiumi moodustamine ainult sellises piirkonnas, kus asustustihedus on > 500 in/km², võimalikku õpilaste arvu arvestades saaks Pärnu maakonnas moodustada 5 puhast gümnaasiumi linnades ning 1 põhikooliga gümnaasiumi ühes asustustihedusega 8-500 in/km² valdadest ja 2 põhikooliga gümnaasiumi asustustihedusega <8 in/km² valdades. Põhikoole tuleks moodustada kokku 25, nende arv kasvaks linnades. Suur põhikoolide arv kõigi asustustihedusega valdades ja võimalus moodustada põhikooliga gümnaasiume ka väljaspool linnu jätab algkoolide arvu väikeseks. 6-klassilisi algkoole saaks moodustada 2 ja kolmeklassilisi ühe. Kokku moodustuks 36 kooli, mis on lähteaastal olemasolevate koolide arvust kokku 14 võrra väiksem.

Variant C, mis lubaks moodustada gümnaasiumiastme ainult puhta gümnaasiumina asustustihedusega üle 500 in/km² omavalitsuses annab lahenduseks 5 puhast gümnaasiumi linnades, 28 põhikooli ja kokku 3 algkooli sarnaselt variantidele A ja B. Põhikoolide arv jaguneb peaaegu võrdselt kõigi kolme asustustihedusega omavalitsuste vahel. Ainult linnades saaks moodustada ühe põhikooli enam. Selle variandi põhikoolide arv on prognoositud variantides suurim. Kokku moodustuks sama arv koole kui variandi B korral, mis on 14 võrra enam kui olemasolevate koolide arv lähteaastal oli.

Variandi D korral kasvaks aga koolide koguarv võrreldes kõigi teiste arvutatud variantidega. Moodustuksid 9 progümnaasiumiga gümnaasiumi, 2 põhikooliga gümnaasiumi ning 17 põhikooli, 9 6-klassilist algkooli ning 1 algkool asustustihedusega 8-500 in/km² omavalitsuses. Koolide koguarv oleks 12 võrra väiksem kui 2007/2008. õppeaastal. Erinevatest 2012/2013 õppeaasta prognoosidest oleks selle variandi korral algkoolide arv kõige suurem.

Pärnumaa koolivõrgu prognoosi tulemus – suhteliselt suur hüpoteetiliste koolide arv - osundab asjaolule, et koolivõrku ei saa planeerida mitte ainult õpilaste arvudest ja senistest rände suundadest lähtuvalt. Kooli füüsiline asukoht õpilaste elukoha suhtes on oluline argument koolivõrgu kujundamisel.

Koolide ja klasside arvu järgi on modelleerimise kriteeriumeid arvestades võimalik prognoosida õpetajate arvu täiskoormuse ekvivalendis õppeaastaks 2012/2013 (tabel 25) ning vaadata, milliseks kujuneb õpilaste arv ühe õpetaja kohta täiskoormuse ekvivalendis (tabel 26), kui klassi täituvus lähtuks seatud kriteeriumidest (tabel 18).

Tabel 25.

Õpetajate arv (täiskoormuse ekvivalendis) Pärnumaal prognoositud koolide arvu järgi

Asustustihedus (in/km ²)	Tegelik 2007./2008. õppeaastal	Mudeli variandid 2008				Mudeli variandid 2012./2013. Õppeaasta			
		A	B	C	D	A	B	C	D
<8	184	163	163	145	163	122	122	122	122
8-500	208	191	191	188	192	159	159	159	159
>500	541	425	443	463	417	358	350	350	358
Kokku	933	779	797	796	772	639	631	631	639

Tabel 26

Õpilasi õpetaja ametikoha kohta, Pärnumaa (arvutatud vastava asustustihedusega omavalitsuste keskmisena):

Asustustihedus (in/km ²)	Tegelik 2007./2008. õppeaasta	Mudeli variandid 2008				Mudeli variandid 2012./2013. Õppeaasta			
		A	B	C	D	A	B	C	D
<8	10,9	12,3	12,3	13,9	12,3	13,9	13,9	13,9	13,9
8-500	14,2	15,4	15,4	15,7	15,3	15,5	15,5	15,5	15,5
>500	11,7	14,9	14,3	13,7	15,2	14,0	14,3	14,3	14,0
Kokku	12,1	14,5	14,2	14,2	14,6	14,4	14,5	14,5	14,4

Võrreldes tabelis 26 2007./2008. aasta tegelikku seisuga ja 2008.a hüpoteetilisi, ümber arvutatud variante, näeme, et õpilaste arv õpetaja ametikoha kohta kasvaks kõige enam linnades, (asustustiheduse >500in/km²) – maksimaalselt kuni 3,5 õpilase võrra. Asustustiheduse 8-500 in/km²

korral väheneks õpilaste arv ühe õpetaja ametikoha kohta vastavalt 1,2 kuni 1,5 õpilase võrra. Tiheasustusega omavalitsuses (>500 in/km²) kasvaks ümberarvutatud variantide korral õpilaste arv õpetaja ametikoha kohta aga kuni variandi C korral 2 õpilase ja variandi D korral aga 3,5 õpilase võrra õpetaja ametikoha kohta.

Õppeaastaks 2012/2013 prognoositud variantide korral kahaneks õpilaste/õpetajate ametikoha suhtarv hõrealadel 3,0 võrra võrreldes 2008. aasta tegeliku suhtarvuga. Keskmise asustustiheduse korral kasvaks õpilaste arv õpetaja ametikoha kohta 1,4õpilase võrra kõigi variantide korral võrreldes 2008. aasta tegeliku õpilaste õpetajate suhtarvuga.

Asustustiheduse > 500 in/km² korral kasvaks variantide B ja C korral õpilaste õpetajate ametkohtade suhtarv võrreldes lähteaastaga 2,6 õpilase võrra õpetaja ametikoha kohta.

3. Koolivõrgu optimeerimise hindamine

Paljudes hariduskorraldust käsitlevates dokumentides seatud eesmärk - tagada kõigile õppijatele parimad võimalused kohustusliku hariduse omandamiseks, järgides efektiivsuse põhimõtet - tähendab tegelikkuses katset optimeerida koolivõrku nii riigi kui ka piirkondade tasandil. Kui õpilaste arv muutub, kahaneb sellisel määral nagu Eestis viimase kümne aasta jooksul, siis on võimalik kaks stsenaariumi.

- 1) Jätkatakse olemasolevate koolidega, kuni õpilaste arv muutub nii väikeseks, et ei riik ega omavalitsus ei suuda lõpuks tagada kvaliteetset õpet.
- 2) Analüüsid õpilaste arvu muutusi ja koolivõrgu põhiindikaatoreid, kavandatakse kohalike omavalitsuste, maavalitsuste ja riigi koostöös kogu riiki kattev uus koolivõrk.

Koolivõrgu optimeerimisel on tähtis, et peetakse silmas:

- õppimise ja õpetamise kvaliteeti;
- hariduse kättesaadavust ja omandamise edukust;
- õppekeskkonna turvalisust ja tervislikkust
- koolitee turvalisust;
- koolide ja haridussüsteemi efektiivsust.

Valikuid analüüsid ja põhjendades tuleks kasutada järgmisi indikaatoreid nii riigi kui ka maakonna tasandil

	Tase 2007./2008. õppeaastal	Tase 2008./2009. õppeaastal	Prognoositav 2012./2013. õppeaastal	Arengukavas seatud eesmärk
Muutuste kava võrdlemiseks				
Kvaliteet ja tõhusus				
Kvalifitseeritud õpetajate osakaal ametikohtade lõikes				
Gümnaasiumiastme õppesuundade arv				
Õpilaste keskmine arv klassis				
Õpilaste arv ühe õpetaja ametikoha kohta				
Klassiruumide pindala õpilase kohta				
Koolitranspordi kasutatavate õpilaste määr				
Monitooringuks				
Kvaliteet ja tõhusus				
Väljalangevuse määr päevases õppevormis				
Põhikooli lõpetajate määr alustanutest				
Gümnaasiumi lõpetanute määr				

alustanutes				
Järgmisel haridustasemel õpingute jätkajate määr				
Õpilaste, õpetajate ja lastevanemate rahulolu õppekeskkonnaga				
Põhikooli eesti keele lõpueksami ja matemaatika lõpueksami keskmine tulemus.				
Gümnaasiumi eesti keele, matemaatika ja võõrkeele lõpueksami keskmine tulemus				
Kogukulud õpilase kohta aastas				
Investeeringud õpilase kohta aastas				
Turvalisus				
Õnnetusjuhtumite arv koolis ja kooliteel				
Õppekeskkonna vastavus turvalisuse ja tervislikkuse nõuetele				

Koolivõrgu optimeerimisel tuleb tingimata arvesse võtta ka huvihariduse ja tugiteenuste kättesaadavust.

Teades, milline on olemasolev situatsioon, millised on olulisemad mõjutegurid ülalloetletud indikaatoritele, saab nendest tulenevalt hinnata olemasoleva ja kavandatava koolivõrgu erinevusi.

4. Tegevuste järjekord koolivõrgu optimeerimise kavandamisel

Suured muutused õpilaste arvudes, õppe kvaliteet ning koolikorralduse efektiivsus on need põhjused, miks koolivõrgu optimeerimisele asutakse.

Tulenevalt haridussüsteemi korraldusest (koolikohustus algab 7aastaselt) saab ja peab koolivõrgu optimeerimisel prognoosima olukorda vähemalt 7-10 aastaks ette.

Kõige olulisem informatsioon, mis on vajalik koolivõrgu optimeerimisülesande lahendamiseks, on seotud laste/õpilaste arvuga.

- 1) Koolivõrgu planeerimise aluseks on vanusegruppide suurus nii riigi, maakonna kui ka kohaliku omavalitsuse tasemel¹¹.
 - a) laste arv, kes lähema 6-7 aasta jooksul kooli tulevad, on teada,
 - b) selle alusel on võimalik arvutada õpilaste arv klassiti;
 - c) laste sünni realistliku prognoosi tegemiseks saab arvestada seniseid trende ja sarnases situatsioonis olevate riikide demograafilisi muutusi;
 - d) haridusliku erivajadusega laste arvu on keerulisem prognoosida, kuid on vajalik ja aitab täpsustada nii vajaliku koolituse läbinud õpetajate arvu kui koolikeskkonna sobivaks muutmise kulutusi.

- 2) Migratsioon maakonna ja riigi tasandil mõjutab oluliselt õpilaste arvu prognoosi piirkondades. Kuigi sisemigratsiooni on raske prognoosida, on võimalik arvestada toimivat õpirännet. Selleks tuleb kaasata parimad spetsialistid ja vajadusel koguda täiendavat informatsiooni riiklikul tasandil. Migratsiooni ja õpirände näitajad tuleks hinnata
 - a) riigi,
 - b) maakonna,
 - c) kohaliku omavalitsuse tasandil.

Arvutused õpilaste arvu teada saamiseks peavad olema koordineeritud ja terviklikud, et saada objektiivne pilt inimeste tegelikust liikumisest ja õpilaste arvudest piirkonniti erinevates kooliastmetes. Jättes õpilaste koguarvu prognoosi riigi tasandil koostamata, võib juhtuda, et omavalitsuste poolt prognoositud õpilaste arvud on suuremad kui õpilaste tegelik arv sisemigratsiooni mitmekordse arvestamise tõttu, sest paljud omavalitsused loodavad, et õppijad tulevad just nende juurde.

Tulemuseks saame õpilaste arvud (klassiti) kõigi kooliastmete kohta järgmiseks 7-10 aastaks. Prognoosi alusel saab hinnata, milline peaks olema hariduskorraldus (koolivõrk) omavalitsuse ja maakonna tasandil – kus peaksid koolid asuma (arvestades ka võimalikku koolitee pikkust,

¹¹ Lähteandmete korrektsuse tagamise eelduseks on korrastatud rahvastikuregistri andmed. Iga kohalik omavalitsus peaks suutma tagada, et tal on teada oma territooriumil elavate inimeste arvud ja vanused selleks, et täita temale pandud kohustused.

gümnaasiumiastme puhul õpilaskodu olemasolu või võimalikku jagamist kutseõppeasutustega), millised koolid tuleb sulgeda/asutada/koondada.

Tulemuseks saadakse:

Hüpoteetiline koolivõrk – õpilaste arvud erinevatel kooliastmetel ja koolitüüpides.

- 3) Järgnevalt tuleb hinnata olemasolevaid koolihooneid järgmistest aspektidest:
 - a) asukoht;
 - b) klassiruumide ja teiste nõuetest tulenevate ruumide olemasolu, nende kasutatavuse määr, seisukord;
 - c) vajalikud investeeringud ruumide korrastamiseks, turvalisuse tagamiseks, täiendavate hoonete rajamiseks vastavalt tervisekaitse nõuetele;
 - d) kooliastmetele vastava kaasaegse õpikeskkonna olemasolu.

- 4) Olles koostanud hüpoteetilise koolivõrgu, tuleb kirjeldada/arvutada seda iseloomustavaid näitajaid/indikaatoreid. Juhul, kui hüpoteetiline koolivõrk sisaldab erinevaid alternatiive (meie näites on alternatiivid moodustunud erinevate koolitüüpide valiku tagajärjel), siis tuleb hinnata ka erinevate alternatiivide maksumust. Tuleb leida vastavus õpilaste arvudes olemasoleva koolivõrgu ja hüpoteetilise koolivõrgu vahel
 - a) kooliastmetes,
 - b) erinevat tüüpi õppeasutustes,
 - c) erinevates piirkondades.

- 5) Koostada olemasoleva ja hüpoteetilise koolivõrgu (tema alternatiivide) näitajate/indikaatorite võrdlus, arvestades:
 - a) tulemusindikaatoreid ja seatud eesmärgid,
 - b) investeeringute vajadust iga alternatiivi korral,
 - c) majanduslikke tagajärgi alternatiivsetele investeeringute programmidele.

Tähelepanu tuleb pöörata kvalitatiivsetele faktoritele koos kõigi poolt- ja vastuargumentidega, millele alternatiivsed lahendused võivad osutada, ja võimalusel need järjestada:

- *koolide ajalugu ja traditsioonid,*
- *koolidevahelise koostöö võimalused,*
- *kooli keskkond,*
- *koolitee turvalisus,*
- *poliitikute hoiak erinevate alternatiivide suhtes.*

Järjestades hüpoteetilise koolivõrgu koolid õpilaste arvude järgi kooliastmetes, saame tulemuseks pildi optimaalsest koolivõrgust arvestades:

- olemasolevat koolivõrku;
- vajalike investeeringute mahtu;
- olemasolevaid koolihooneid;

- kvalitatiivseid faktoreid, mis mõjutavad otsuseid.

Hüpoteetiline koolivõrk võib küll rahuldada nõudmisi ja kriteeriume õpilaste arvude osas, peab aga samal ajal olema kättesaadav kõigile õpilastele, kes on planeeritud vastavates koolides õppima asuma. Seega tuleb hüpoteetilist koolivõrku järgnevalt analüüsida kättesaadavuse aspektist, kas ja kuidas mõjutab uus koolivõrk õpilaste transpordi vajadust. Arvestada tuleb, et see võib igal aastal olla erinev. Koolitranspordi skeemi ja lepinguid tuleb igal aastal uuendada. Oluline on siinjuures analüüsida ka seda, kas ja millisel määral mõjutab koolitee läbimiseks kuluv aeg õpilaste koolipäeva pikkust, kuidas tagatakse õpilaste osavõtt huvitegevusest ning muudest õppetunnivälisest tegevusest.

6) Koolitranspordi vajaduse analüüs:

- a) transporti vajavate õpilaste arv;
- b) investeeringute vajadus transpordi korraldamiseks – bussid, jooksvad kulud aastas;
- c) kuidas tagada koolitranspordi turvalisus;
- d) kulu-tulu analüüs alternatiivsete lahenduste osas (ühistranspordi kasutamine; koolibussi üürimine firmalt; koolibusside kasutamine ka ühistranspordiks ajal, kui nad ei teeninda õpilasi; takso kasutamine lepingu alusel väikeste õpilasgruppide jaoks).

Arvestades hüpoteetilise koolivõrgu ja olemasoleva koolivõrgu võrdluse tulemusi ning koolitranspordi vajadust (et õpilased jõuaksid normaja piirides turvaliselt kooli), võime jõuda olukorrani, et tuleb koostada uus hüpoteetiline koolivõrgu kava või muuta osaliselt mittesobivat kava. Sisuliselt tähendab see eespool kirjeldatud protsessi kordamist, kasutades alternatiivseid valikuid.

Kui hüpoteetiline koolivõrk on kirjeldatud ja transpordiprobleemid lahendatud, tuleb leida vastused õpetajate, tugipersonali ja abipersonali leidmisega seotud küsimustele.

- 7) Õpetajate arv tuleb prognoosida, lähtudes hüpoteetilise koolivõrgu õpilaste arvust, kehtivast õppekavast ja seaduses kehtestatud normkoormusest ning kvalifikatsiooninõudeist. Sama oluline on tugiteenuste kättesaadavuse aspektist tugispetsialistide (abiõpetaja, logopeedid, koolipsühholoogid, sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid) olemasolu ja seda just põhikoolide ulatuses. Vajaliku kvalifikatsiooniga õpetajate olemasolu igas hüpoteetilise koolivõrgu õppeasutuses on kriitilise tähtsusega õppe kvaliteedi tagamiseks. Õpetajate töö ümberkorraldamise planeerimisel ja vajalike läbirääkimiste käigus tuleb samuti
 - a) kavandada koolitusprogrammid vabanevatele õpetajatele;
 - b) sõlmida kokkulepped vakantsetele ametikohtadele.
- 8) Enne lõpliku otsuse kinnitamist tuleb kindlasti koostada plaani kulu-tulu analüüs, et hinnata rahalises väärtuses kõiki koolivõrgu optimeerimisega seotud mõjusid.

Lisa 1. Gümnaasiumiikka jõudvate noorte arv muutus maakonniti 2008-2023

Gümnaasiumiikka jõudvate noorte arv maakonniti 2008-2023 (Sihtgrupi osakaal võrreldes 2008/2009 õppeaasta algusega (ilma toimunud ja toimuva õpirändeta))

Aasta	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Harju maakond	100%	86%	75%	67%	63%	61%	59%	59%	62%	65%	68%	70%	75%	81%	88%	95%
Hiiu maakond	100%	93%	84%	78%	71%	66%	57%	50%	46%	46%	46%	45%	42%	42%	40%	40%
Ida-Viru maakond	100%	86%	75%	68%	66%	64%	63%	62%	63%	64%	66%	66%	66%	66%	66%	65%
Jõgeva maakond	100%	92%	85%	78%	73%	69%	65%	63%	61%	60%	57%	53%	50%	49%	49%	48%
Järva maakond	100%	93%	84%	73%	68%	66%	65%	61%	59%	57%	57%	58%	59%	59%	59%	58%
Lääne maakond	100%	92%	85%	76%	70%	66%	65%	62%	58%	53%	50%	50%	51%	50%	50%	50%
Lääne-Viru maakond	100%	92%	84%	78%	72%	69%	66%	64%	63%	62%	61%	59%	56%	55%	57%	59%
Põlva maakond	100%	95%	90%	85%	82%	76%	69%	63%	59%	57%	56%	57%	59%	58%	58%	58%
Pärnu maakond	100%	90%	83%	73%	68%	65%	64%	63%	62%	61%	60%	59%	59%	58%	60%	63%
Rapla maakond	100%	93%	86%	79%	74%	70%	65%	61%	59%	58%	58%	56%	58%	58%	60%	61%
Saare maakond	100%	91%	84%	76%	67%	60%	55%	54%	53%	52%	50%	48%	48%	49%	51%	52%
Tartu maakond	100%	89%	79%	71%	67%	65%	64%	63%	64%	64%	66%	67%	70%	72%	73%	75%
Valga maakond	100%	93%	86%	78%	74%	69%	67%	63%	62%	62%	62%	60%	57%	56%	57%	57%
Viljandi maakond	100%	93%	85%	80%	75%	72%	69%	65%	61%	59%	57%	56%	55%	55%	54%	55%
Võru maakond	100%	93%	85%	77%	72%	68%	64%	59%	56%	54%	53%	51%	49%	49%	50%	53%
Eesti kokku	100%	89%	80%	72%	68%	65%	63%	61%	61%	62%	63%	63%	65%	67%	70%	73%

allikas: Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika, P. Laanoja arvutused

Lisa 2. Pärnumaa õpilaste kooliränne,

